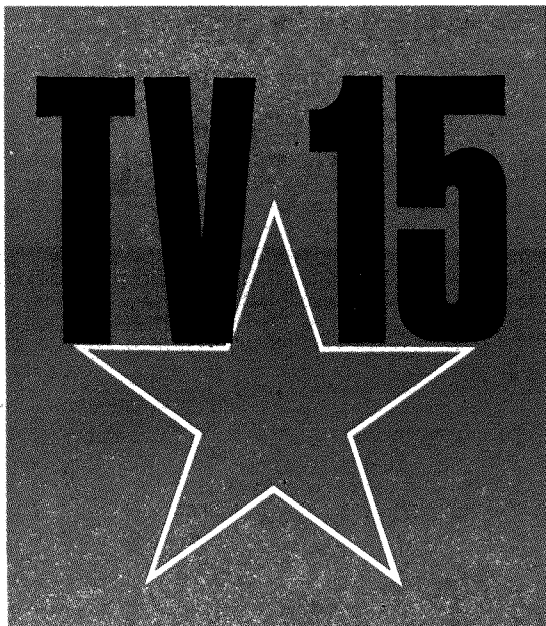

Št. 4 ● 3. februarja 1977 ● LETO XV

NAŠ POET

Bliža se dan, ko vsako leto stopi v zavest vseh Slovencev majhna gorenjska vasica Vrba, ki pa nam je dala velikega moža, narodno zavednega poeta FRANCETA PREŠERNA. Raj na zemlji, je rad imenoval svojo domačo »kašarijo«, ki pa jo je moral prekmalu zamenjati s krutostjo zaostalega slovenskega in tujega sveta, ker je njegov duh segel čez njegov čas. Med vizijo in surovo vsakdanjostjo se sprehajajo tudi njegove misli in pesniška beseda njegovih dragocenih Poezij, ki nosijo v svojem bistvu vse tiste zametke in vrednote, ki jih je zgodovina slovenskega naroda kasneje tudi uresničila ali jih še uresničuje, in se tako ves čas na novo potrjuje. Njegove misli in želje so se še najbolj živo zaiskrile med narodnoosvobodilnim bojem in bile marsikdaj vodilo težkim časom. Kot je Prešernova rojstna vas in še posebno njegova rojstna hiša stvaritev, ki je nastajala stoletja in v različnih obdobjih, a kljub temu deluje kot bi bila iz enega liva, liva slovenskega duha, tako je tudi njegova poezija stara veliko več let kot jih je utegnil pesnik doživeti. Sto in stoletne izkušnje so njegovo besedo spremenile v obliko in postala je pojem lepega, preprostega, človeškega, poštenega, tudi kritičnega, velikokrat vizijskega in predvsem pojem narodnostnega.

NEVA MUŽIČ

FRANCE MIHELIČ dobitnik nagrade »Politike«

Letošnjo tradicionalno nagrado za likovno umetnost iz »Sklada Vladislava Ribnikarja« je dobil slovenski slikar in grafik iz Ljubljane, FRANCE MIHELIČ za svojo retrospektivno razstavo, ki jo je imel lani v Muzeju sodobnih umetnosti v Beogradu. Žirija je izbrala izmed vseh razstav Miheličevo razstavo kot

najboljše delo na tem področju v letu 1976. Na ogled je bila v glavnem mestu Jugoslavije, kot to predpisuje statut nagradnega sklada. Nagrada iz »Sklada Vladislava Ribnikarja« je najstarejša tovrstna nagrada v naši deželi, saj so jo prvič podelili že leta 1935 in jo obnovili po vojni leta 1957.

France Mihelič (črna kreda, 1944)

Rdeče rože
iz Gorij

str. 4

Prešeren nikoli
izpet

str. 7

... na Koroško!

str. 14

V spomin na legendarni Igmanski marš Prve proletarske brigade pred 35 leti in v počastitev dvojnega jubileja tovariša Tita, je Planinska zveza BiH, z udeležbo mladih planincev iz vse Jugoslavije, organizirala pohod od Vogošča preko planine Igman do Foče.

Reportažni zapis o tem pohodu bomo objavili v prihodnji številki.

STAŠ

od torka do torka

Torek, 25. januarja 1977

Edvard Kardelj je imel intervju z nizozemskim publicistom Willemom Oltmanom o važnih problemih sodobnega sveta. Intervju je objavljen v zborniku »Bodočnost Evrope«.

Mariborska Univerza je dala prvega doktorja: Miran Mejak je branil doktorsko dizertacijo na temo »Model mednarodnega trženja v odnosih z deželami v razvoju«.

Sreda, 26. januarja 1977

Fašistični pokol v Madridu. Mladenica, pripadnik desnice, sta z brzostrelko kosila po madridskih delavskih odvetnikih.

Predsednik Tito je prišel na oddih v Igalo.

Miloš Minić je končal obisk v Etiopiji.

Četrtek, 27. januarja 1977

Zvezna konferenca SZDL Jugoslavije je imela v Beogradu sejo o uresničevanju vse-ljudske obrambe in družbene samozaščite, o nalogah socialistične zveze in o skupnem Radiu Jugoslavije.

V Moskvi so ostro reagirali v zvezi z »Listino 77«.

V Društvih slovenskih pisateljev so počastili 70-letnike O. Berkopca, K. Grabeljška, A. Ingoliča in L. Premnerjevo.

Petek, 28. januarja 1977

V Celovcu so spustili iz pripora tajnika NSKS Filipa Warascha.

Spanska vlada ostreje ukrepa proti nasilju in se odloči nadaljevati proces demokratizacije države.

Ponedeljek, 31. januarja 1977

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić je odpotoval na obisk na Madžarsko.

V Beogradu so se srečali predstavniki devetih evropskih nevtrálnih in nevrščenih držav, da bi izmenjali mnenje o pripravi na beograjsko konferenco v okviru KVSE.

Torek, 1. februarja 1977

Predsedstvo CK ZKJ je na 26. seji razpravljalo o pripravah na 11. kongres ZKJ, ki naj bi bil čez leto in pol.

Po krvavem tednu so se razmere v Španiji nekoliko umirile.

Kanceler Kraisky je na sestanku predstavnikov narodnostnih manjšin poskušal prepričati, da bi tudi sami pomagali pri reviziji državne pogodbe.

Je fant s harmoniko moj brat?

Odmev na fotografijo, objavljeno v TV 15

Ko sem prebrala TV 15, sem našla tole fotografijo.

Ker ne vem, kam naj se obrnem in kako bi zvedela, kdo je partizan s harmoniko, sem vam kar pisala. Zdi se mi, da je zelo podoben mojemu bratu. Tudi moj brat je pri partizanih vlekkel meh. Vem tudi, da je bil v Štirinajsti diviziji in da so se pri Dobrni spopadli s sovražnikom, kjer je bil ranjen

v obe nogi. S še dvema ranjencema so jih nesli na Paški Kozjak in skrili pri nekem kmetu v slamo. Nemci so jim sledili. Ko so naredili pri kmetu preiskavo, so vse tri zmetali na gnojišče in jih ustrelili... Po vojni smo zvedeli, da je ta kmet trupla odpeljal na pokopališče sv. Jošta na Kozjaku, kjer so jih pokopali v skupno grobnico. Grob smo si tudi ogledali.

Prosim, če kdo kaj ve o tem partizanu, naj mi sporoči! Če pa je ta, ki ima harmoniko in ki ga ne morem dobro prepoznati, moj brat Franci Hozjak, vas lepo prosim, če mi izrezek iz časopisa vrnete, ker je to edini spomin nanj.

Brat je bil doma iz Sentjanža nad Storami. Bil je nizke postave, imel je zlat podočnjak in je rad igral harmoniko. Tudi na tem pohodu pri Dobrni, tako so mi povedali, je nosil harmoniko.

NEZKA BUČAR,
Prožinska vas 57,
p. Store

Čeprav so bili borci tudi na pohodu precej obloženi s tovorom ni manjkalo harmonike in petja (iz albuma Jožeta Petka: »S štirinajsto divizijo«)

Boj Belokranjskega odreda

Odmev na sestavek »Na mrtvi straži v Beli krajini«, objavljen v 52. številki TV 15

V naslednjem zapisu želim dopolniti članek »Na mrtvi straži v Beli krajini« (TV-15, 30. 12. 1976, št. 52), ki ga je Milan Cirk posvetil usodnemu boju padlim soborcem Belokranjskega odreda.

Iz poročila štaba Belokranjskega odreda z dne 24. decembra 1944, ki sta ga podpisala komandant Avgust Vouk-Jurče in pomočnik političnega komisarja Tone Vergot, je razvidno, da so ustaške enote iz Ozlja in Stativ 21. decembra 1944 izvedle skrbno pripravljen napad na 2. in 3. bataljon, ki sta bila v hrvatski vasi Sela pri Zakanju.

Da je bil sovražnik, ocenjen na 1000 mož, obveščen o prisotnosti partizanske vojske v vasi Sela, potrjuje sam način izvedbe njihovega napada. Dve sovražni koloni sta klenili iz Ozlja in se po gozdnih poteh prikradli do vasi, tretja iz Stativ pa je v varstvu oklepnega avtomobila prodirala bolj odkrito in se je spotoma spopadla s Karlovskim odredom. Sredi dopoldneva so se kolone približale vasi in takoj je prišlo do spopada.

Belokranjski odred je tudi tega dne rano zjutraj poslal dve močni patrulji v smeri ozalske postojanke, čeprav napada v tolikšnem obsegu ni pričakoval. Eno od patrulj je prodirajoči sovražnik obkolil. Pet borcev se je z bombami prebilo, peterico pa so ustaši ujeli in nato ubili.

To je bil znak za naglo ukrepanje. Borci obeh bataljonov so zasedli položaje na zahodni, severni in južni strani vasi ter se pričeli utrjevati. Kljub temu, da je bil sovražnik v nekajkratni številčni premoči, poleg tega pa je imel tudi težko orožje, v boju od srede dopoldneva do 14. ure ni imel uspehov. Medtem so se ustaši napili po okoliških vaseh in nato z jurišem prebili obrambne položaje z jugozahodne stra-

ni, kjer sta bila dva italijanska puškomitraljeza, ki pa sta popolnoma odpovedala. Pred nevarnostjo obkolitve sta se bataljona umaknila na nove položaje pri vasi Gornji Bukovac, kamor je prišla na pomoč četa gojencev oficirske šole iz Metlike. Tu so bili do poldneva naslednjega dne in nato ob podpori težkega minometa in topa skupno krenili v protinapad in sovražnik se je proti noči umaknil proti Ribniku.

Da borci Belokranjskega odreda niso dobili in tudi pričakovati niso mogli nikakršne pomoči od tamkajšnjega prebivalstva, je nakazal že Milan Cirk. Vsekakor je njihov sovražni odnos do njih pripomogel, če že ne neposredno zaradi izdaje pa vsaj posredno, da je Belokranjski odred utrpel največje izgube v boju enega dne ves čas svojega obstoja. Padlo je 16 borcev, dva sta bila lažje ranjena. Sovražniku je zaplenil težko »bredo«, »brena«, dva italijanska puškomitraljeza, 3 avtomate in 8 pušk.

Da pa je bila morala borcev na višini, kljub premoči in zaradi pijanosti drznih ustašev, priča podatek, da je štab odreda ocenil sovražne izgube na 15 padlih in 20 ranjenih, medtem ko so enega ujeli.

Padli borci so bili pokopani na pokopališču pri Treh jarah v Rosalnicah. Njihova imena so zapisana v dopisu štaba Belokranjskega odreda z dne 2. januarja 1945 Mestnemu župnemu uradu v Metliki ter vklesana, razen enega, na spomeniku, odkritem 22. julija 1963 pred vhodom v pokopališče. Navajam jih tako, ko so zapisana na spomeniku (poleg letnice rojstva je naveden kraj rojstva ali občine kot se je tedaj imenovala): Karel Babič (1922, občina Marezige), Avgust Bezjak (1908, Sv. Barbara, občina Voličina), Viktor Godec (1903, Ptuj), Alojz Glavač (1913, Ljubljana), Ivan Janež (1926, Tolmin), Fortunat Košnik (1907, Vrhe, občina Slovenj Gradec), Franc Leben (1912, Cvetkovci, občina Osluševci), Karel Maconi (1919, Kočevje), Alojz Mežan (1926, Skrilj pri Banja Loki), Ivan Materlič (1925, Naklo pri Divači), Ivan Marencin (1920, Merezige), Debastijan Dekero (1920, Sardinija), Leon Pentič (1925, Občine pri Trstu), Ivan Pahor (1909, Tržišče pri Trstu) in Renato Ščuka (1921, Trst). Manjka ime Janeza Babiča (1927) iz Male Lahinje pri Dragatušu.

Vir: Zbornik dokumentov..., VI—18, dok. 18, arhiv Belokranjskega muzeja, mapa 1973.

ANTON STAMPOHAR
Kristanova 22
p. Novo mesto

Poverjeniki TV 15 in še kaj

Ne bi rad ponavljal tistih besed, ki jih je 13. januarja letos v TV 15 zapisal Jože Papič iz Sel 13, p. Suhor. Toda mislim, da bi bilo potrebno, da bi o teh besedah razmišljale prav vse naše organizacije, ZB, mestni in občinski odbori ZZB NOV.

Kajti: Če je TV 15 v materialnih težavah, bi mu morali vsi pomagati, saj je to edini list, ki ga imamo!

Že v minulem letu sem na sestanku našega aktivna ZB NOV železničarjev pri Prometni sekciji Postojna govoril o potrebnosti poverjenikov za TV 15. Ti poverjeniki naj bi bili hkrati tudi člani izvršilnih organov ZZB NOV. Njihova naloga naj bi bila, da bi uredništvu pisali

o borčevski problematiki, hkrati pa bi bili tudi agitatorji TV 15.

Razumem, da mnoge naše člane tarejo denarne, bolezenske in starostne težave, kot je zapisalo uredništvo na drugi strani TV 15, ki je izšel 13. januarja 1977. Vendar sem prepričan, da bi prav ti poverjeniki lahko uredništvu v mnogočem pomagali! Tudi mislim, da je prav, če o vseh težavah, s katerimi se spopada naš TV 15, razpravljamo javno in če je potrebno tudi ostro.

IVAN MEZGEC
Kraigherjeva 9
p. Postojna

Ob grobu narodnega heroja Matije Verdika-Tomaža,

Pogum, kultura in volja so naše orožje

»Tudi mi Slovenci tostran in onstran Karavank imamo svoje velike, posnemanja vredne moze. Brezdvoma je eden izmed njih tudi narodni heroj Matija Verdik-Tomaž, ki je vse svoje življenje posvetil slovenskemu narodu; 1. februarja 1944 je dal tukaj v Rožu svoje življenje za svobodo slovenskega in drugih svobodoljubnih narodov.

Na področju Roža je Matija Verdik-Tomaž že v letu 1942 organiziral celo vrsto odborov OF in oznanjal našim ljudem propad fašizma in zmago pravice. Odziv med slovenskim prebivalstvom na Koroškem je bil velik in je pomenil zgodovinski preobrat med koroškimi Slovenci. Cela vrsta revolucionarnih borcev je zrasla iz korenin takrat takorekoč zgodovinsko odpisanih koroških Slovencev. Mnogi so danes tukaj med nami in so žive priče takratnih dogodkov.

Zgodovinska dejstva in žive priče dokazujejo, da smo koroški Slovenci nudili fašistom odpor z orožjem v rokah že v letu 1942. Zato so trditve nekaterih avstrijskih politikov, češ, da so se partizani pojavili na Koroškem šele leta 1944, neresnične. Mnogokrat je že bilo povedano, da so meje na Karavankah podrli nacisti in s tem izbrisali Avstrijo z zemljevida. Nekateri pa se niso iz zgodovine nič naučili ali pa bore malo, kajti vedno je slišati, da so bili partizani tisti, ki so ogrozili Avstrijo.

V letu 1976 smo koroški Slovenci z lastnimi silami in ob podpori demokratičnih sil Avstrije ter maticnega naroda dosegli pomembno zmago na naši težki poti do narodne enakopravnosti...

Avstrijska policija je že v Škocjanu demonstrirala, kako zna ravnati s koroškimi Slovenci. Kanceler Kraisky je napovedal strogo in temeljito preiskavo

dogodkov v Škocjanu in kaznovanje krivcev. Se vedno čakamo na rezultate preiskave in jih tudi ne bomo dočkali.

Na drugi strani pa sredstva obveščanja, pravni aparat in policija pavšalno in brez temeljitih dokazov obsojajo predstavnike koroških Slovencev in celotno narodno manjšino. Namen takih akcij je jasen. Niso nas mogli zlomiti s preštevanjem, zato nas skušajo zdaj s policijskimi ukrepi, s pavšalnimi obsodbami in z vsiljenimi sosveti...

»Vemo in to ve tudi vlada sama, da je njena manjšinska politika zavojena. Kljub temu bomo vladi in strankam še enkrat povedali, da smo subjekt in nosilec naših pravic, da zahtevamo dosledno in celotno izpolnitev 7. člena na področju, kjer živimo že stoletja, da zahtevamo razgovore kot enakopravni partnerji...«

Slovenci, predvsem pa koroški Slovenci, ne moremo in ne bomo tekmovali z velikimi narodi, ki so porazdeljeni na dva velika bloka, v moči vojne industrije, lahko pa tekmujejo s svojim pogumom in s svojo kulturo ter voljo do obstoja. In prav to so neoprekno in najbolj prepričljivo dokazali tovariši, ki se jih danes spominjamo. Ti ljudje so s svojo nezlomljivo voljo črpali iz zdrave narodne zavesti in nam koroškim Slovencem vlivajo globoko vero in zaupanje, da bomo preživeli vse viharje ter dočkali zmago pravice in resnice.

Iz govora tajnika ZSO Feliksa Wieserja v Svečah v Rožu ob spominski svečanosti v počastitev spomina heroja Matije Verdika-Tomaža, ki jo je 30. januarja letos pripravila Zveza koroških partizanov.

Praznovanja v radovljiški občini

Na drugi seji pripravljalega odbora za praznovanje štiridesete obletnice Komunistične partije Slovenije in prihoda tovariša Tita na čelo Komunistične partije Jugoslavije, ki je bila 28. januarja, so v Radovljici sprejeli skupni program prireditve in akcij, ki jih bodo organizirali v počastitev teh jubilejev v radovljiški občini.

Prve prireditve se bodo začele že s slovenskim kulturnim praznikom ob Prešernovem dnevu, ko bodo 4. februarja v Sivčevi hiši v Radovljici slovesno odprli razstavo partizanske grafike akademskega slikarja in prvoborca Ive Šubica, nadaljevala pa se bodo do dneva vstaje slovenskega naroda v juliju.

Povedati je treba tudi, da je celotna zasnova kulturne akcije za delovne kolektive, ki traja vse leto, po-

svečena tem jubilejem, zato bo glavni poudarek vseh dramskih, literarnih, likovnih in glasbenih prireditev na socialno revolucionarni tematiki. Velik delež bodo prevzele v raznih prireditvah in akcijah vse osnovne šole, ki so že sprejele program in ga vskladle z ZSMS in JLA.

Na seji so se dogovorili, da bodo sprejeti celotni program z roki in nosilci nalog takoj poslali vsem OO ZK in izvajalcem, da bi lahko uskladjili tudi svojo dejavnost in utrdili predvidene datume. Širšo informacijo o poteku proslav v republiki in občini so že prejeli vsi nosilci nalog, z njo pa so bili seznanjeni tudi člani OK ZK na 14. zasedanju, ki je bilo 3. februarja. Prečiščeni tekst programa bodo objavila vsa tovarniška in druga lokalna občila.

JR

Z marljivim delom do uspehov

Sediva v sobi občinske organizacije ZZB NOV v Ptuj. Sama sva! Na stenah okoli naju vse polno priznanj, plaket, diplom, slik... Vsaka zase. Vse skupaj pa govorijo o delu in uspehih članov ZZB NOV v Ptuj.

»Pa to ni prav vse naše, veste! Tudi člani ZRVS imajo na teh stenah precej priznanj«, takoj pripomni predsednik občinskega odbora ZZB NOV v Ptuj JANKO VOGRINEC, ko opazi, da se moj pogled vse češče ustavlja na teh priznanjih. Ne, štel jih nisem, pogled pa se je res za trenutek dlje zaustavil na ličnem priznanju, ki ga je prejel občinski odbor ZZB NOV Ptuj ob 30-letnici OF. Podelila ga je občinska konferenca SZDL. Tu je tudi priznanje, katerega je prav tako tej organizaciji podelila skupnost krajevne skupnosti Ptuj, za uspešno dolgoletno sodelovanje s krajevno skupnostjo.

»Če že vprašujete o delu naše organizacije«, je nadaljeval predsednik, »po-

tem naj pri tem opozorim samo na nekaj nalog, ki smo si jih lani zastavili.«

»Kot verjetno že veste imamo na našem območju v krajevnih skupnostih kar 21 ZB. Z željo, da bi ta ZB postala na svojem območju kar najbolj aktivna družbeno-politična organizacija in da bi se tvorno vključevala v vsa dogajanja v neposredni okolici, je vsaka ZB naredila svoj program dela, ki ga v večini primerov zadovoljivo uresničujejo. Da bi v naše delo vključili čim več članov in da bi zastavljene naloge kar najbolj uspešno reševali, smo se že pred leti odločili za delo v komisijah. Tako imamo trenutno naslednje komisije:

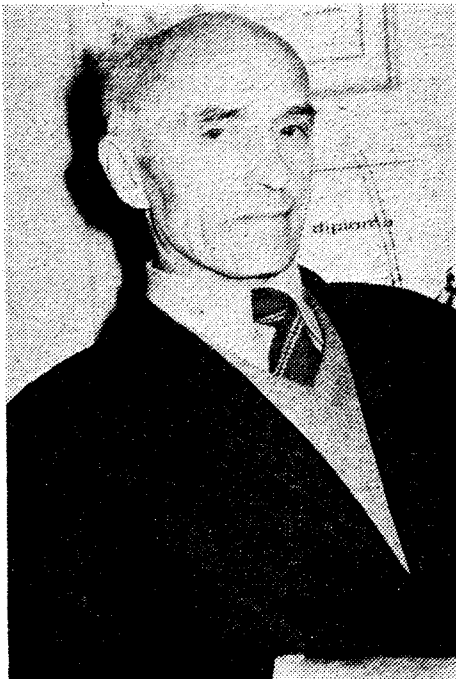
- komisijo za prošnje in pritožbe ter za priznanje posebne dobe,
- komisijo za SLO in družbeno samozasčito,
- komisijo za razvijanje in negovanje tradicij NOV,
- komisijo za socialno in zdravstveno varstvo in rekreacijo borcev,
- komisijo za interniranje, vojne ujetnike, izgnance in deportirance ter sekciji za vojaške vojne invalide in Lackove borce.

Kljub letom, ki nas vedno bolj pestijo, moram reči, da smo še v večini primerov nosilci idej in dela v kraju kjer živimo. Naši člani so delegati v številnih družbenopolitičnih organizacijah v občini, najštevilnejši pa so v koordinacijskih odborih SZDL itd.

Tvorno se vsako leto tudi vključujemo v kurirsko pošto, ki gre skozi naše kraje. Takrat skupaj z mladimi obujamo spomine na težka, vendar slava leta naše revolucije in tako kar najbolj zvesto negujemo in prenašamo tradicijo NOV na naše mlade...

Lani pa je dober del našega članstva čakala še posebno pomembna naloga. Pripravljali smo se na občinski referendum za samoprispevek občanov, katerih denar bo namenjen za gradnjo srednješolskega centra v Ptuj. Moram reči, da smo prav borci pri tem delu pokazali veliko volje in pripravljenosti do dela, do tistega političnega dela po vaseh, od katerega je na koncu koncev odvisen tudi končni uspeh!«

TONE URBAS

Predsednik občinskega odbora ZZB NOV v Ptuj JANKO VOGRINEC

Prejšnji teden so se sestali v prostorih občinskega odbora ZZB NOV v Mariboru predstavniki občinskih odborov ZZB NOV iz Maribora, Murske Sobote, Slovenske Bistrice in Raven, dopisniki našega lista iz Murske Sobote, Raven, Ptuja, Ljutomer in Maribora, skupaj s predstavniki tednika TV-15, kjer so se temeljito pogovorili o skupnem delu in prizadevanjih v prihodnje. Pri tem pa so prisotni opozorili, da bi morali v prihodnje vzbuditi med mladino več zanimanja za spremljanje vsebine TV-15, kakor seveda tudi za sodelovanje. Spričo tega, da je TV-15 v Sloveniji edini časopis naše revolucije, naj bi ga prejimali prav vsi borci, zagotovo pa vse gospodar-

ske in družbenopolitične organizacije.

Celoten skup je dal nedvomno obilo koristnih napotkov za delo v prihodnje.

V pogovoru so sodelovali: IVAN GORJUP in VLADO MIKLAVC iz Maribora, STANE FEUS iz Ljutomer, JOŽICA JANEŽIČ iz Slovenske Bistrice, ANGELA VRABČI, ANTON VUSNIK in FRANC SREBOTNIK iz Raven na Koroškem, FRANJO HOVNIK iz Ptuja, RUDI RAPEL in MARKO FILIP iz Murske Sobote ter iz uredništva TV-15 glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK, upravnik JOŽE BLATNIK in reporter

TONE URBAS

V spomin padlih prvoborcev bratov Pristov in Janka Jakopiča

RDEČE ROŽE IZ GORIJ

Gorjansko območje leži zahodno od blejske kotline in se rahlo vzpenja do nadmorske višine 625 metrov. Na severozahodni strani tega območja je mogočen gorski masiv Mežaklje, na zahodni strani pa prav tako mogočna poključka planota. Od nekdanj so dajali gozdovi tam okrog delo, zaslužek in kruh premnogim gorjancem. V poletnih mesecih so drvarili in 'golcali', preko zime pa so vso to hlodovino in drva zvozili s konjsko ali volovsko vprego v dolino. To so bili ljudje iz delavskih vrst, ki so imeli malo borne zemlje ali pa še te ne. Čez teden so živeli v lesenih brunaricah — bajtah. Delali so po dvanajst in več ur dnevno, za bore malo plačila. Njihove žene pa so se trudile doma na zaplatah skope zemlje in hodile v 'tarbeh' (na dno!) k premožnejšim kmetom. Do-

ma so morda redile kravico ali pa kozo (danes koz ni več!), da je bilo mleka za otroke. Takrat jih je bilo v bajtarskih družinah veliko več kot pa se jih rojeva danes.

Po letu 1935, ko je pojenjala huda gospodarska kriza, se je ponovno začela živahna dejavnost v lesni industriji. Vse več delavcev iz gorjanskega območja se je zaposlovalo v jeseniški železarni (takratni Kranjski industrijski družbi — KID!). Sprva so dobivali tam delo delavci, ki so bili klerikalno usmerjeni, ker pa je delovne sile še vedno primanjkovalo, so sprejemali tudi delavce, ki so bili že takrat v naprednih družtvih. To je bilo obdobje, ko se je začela Nemčija hitro in močno oboroževati za svoje pohlepne osvajalne pohode. Slednje pa je narekovalo močno potrebo po jeklu.

Janko Jakopič

Gustel Pristov

Mežaklja je oživela

Gorjanski jeklarji pa se niso kalili le v delu in vlivanju kalupov; kalili so se tudi v delavski zavesti. Spoznali so, da morajo biti delavci prej ali slej gospodarji svojega dela in upravljalci. Tako jih leta 1941 klic KP na oborožen odpor proti okupatorjem ni našel nepriljubljen. Mogočni masivi poključkih in mežakljskih gozdov so nudili in tudi dajali prvim borcem (in ves čas med NOB) dokaj varno zavetje. Že v poletju 1941 je nastala na Mežaklji prva četica partizanov iz Gorij in Jesenic. Borci so pripravljali, po vezah z zanesljivimi terenci, splošno vstajo. Začela se je v decembru in se je v Bohinju (po izdaji) izjalovila. V tej decembrski vstaji je sodelovalo veliko mož in fantov iz Gorij. Med njimi so bili tudi bratje Peter, Stanko in Gusti PRISTOV. Po izjalovitvi vstaji so se iz Bohinja umaknili čez Gorjuše in Poključko na Zatrnik, od tam pa so mnogi odšli na svoje domove.

Po ovadbah so sledile aretacije, zapori in kazenska taborišča, od koder se mnogi niso nikoli več vrnili. Od vseh teh prvoborcev je ostalo na Zatrniku 24 borcev, trdno odločeni, da nadaljujejo boj. Utaborili so se v gostinskih prostorih Frčkovskega Joža na Zatrniku. Toda to ni trajalo dolgo. Že drugi dan so pri-

Stanko Pristov

šli nemške policijske kolone in ta poključka četa se je umaknila čez hribove v visokem snegu in hudem mra-

zu. Utaborili so se v Sveglijevi koči na Brjanci. Toda tudi tam so imeli mir le nekaj dni. Tretjega januarja 1942 so stražarji opazili premik nemških kolon, ki so se usmerile proti taborišču. Borci so se odločili, da kljub številni premoči sovražnika sprejmejo boj.

Komandir je bil Andrej Žvan — Boris. Nemce so spustili na dosego sigurnega dometa. Tako jim je uspelo, da so sovražnika v prvem spopadu odbili in pognali nazaj. Nemci so se ponovno zbrali in napadli. Istočasno je partizanom za hrbtom zaprasketala raketa, znak za napad od zadaj. Od tam so napadle nemške policijske enote na smučeh. Komandir Boris je spoznal, da jim preti nevarnost, da bodo obkoljeni. Dal je povelje za takojšen umik. Srečno so se umaknili vsi, razen Gustija Pristova, ki je bil ranjen v nogo in trebuh. Nemci ga niso našli, ker se je zavlekel nekam v sneg. Čez noč se je nekako priplazil v Slamnike nad Bohinjsko Belo, kjer je obležal na nekem seniku. Naslednjega dne se je spustil še nižje, prav do prvih hiš nad Bohinjsko Belo. Poprosil je neko žensko, da bi mu dala skodelico toplega mleka, čaja ali kave. Ona pa (bila je čistilka na žandarmeriji v Bohinjski Beli) je izkoristila priložnost in ga prijavila. Nemški žendariji so ujetega partizana odpeljali na žandarmerijsko postajo, od tam pa v Begunje. Po dveh dneh mučenja, ko iz njega niso mogli izsiliti nič drugega kot kri, so ga ustrelili. Ženska, ki ga je izdala, še danes živi na Bohinjski Beli in uživa sadove svobode.

Tudi Gustijev brat Stanko je bil udeleženec decembrske vstaje. Po tišem neuspehu se je iz Zatrnika vrnil domov. Po ovadbi je bil aretiran (januarja leta 1942!) in po šestmesečnem mučenju v begunjskih zaporih je bil ustreljen kot talec (meseca junija v Kokri pri Kranju!). Tudi on je, tako kot Gusti, pokopan v Begunjah.

Med partizani je tako ostal le še brat Peter — Drago. Tudi on je bil rojen v Mevkšu, tik ob šumeči reki Radovni. Bil je eden od organizatorjev tamkajšnjega oboroženega odpora in udeleženec decembrske vstaje. Po bitki na Brjanci se je z ostalimi partizani prebijal v visokem snegu in hudem mrazu v Lipanico na Poključki. Tam je sodeloval in preživel to znano bitko. Po lipanskem spopadu se je Peter zatekel na sosedovo domačijo v Mevkušu (h Komarju!). Tam je bil le teden dni. Šel je k svojim sestrām na Poljane (Sp. Gorje!), od koder se je po enomesečnem okrevanju vrnil v svojo partizansko enoto. Uspešno se je bojeval v mnogih spopadih in premagoval številne partizanske pohode. Dvajsetega aprila 1943 je bil smrtno zadet na Poljanah, v akciji proti Blejski Dobravi.

Peter Pristov je pokopan na skupnem borčevskem pokopališču v Zg. Gorjah. V trenutku, ko je padel, je zapustil ženo z dvema mladoletnima otrokoma.

Peter Pristov

V lipanskem spopadu je med drugimi borci padel tudi Janko Jakopič iz Spodnjih Gorij. Tudi Janko je navezal stike s prvimi partizani že v poletju leta 1941. Udeležil se je decembrske vstaje, sodeloval je v bojih proti okupatorjem, dokler ni 19. januarja leta 1942 padel. Na smučeh (bil je dober smučar!) mu je sicer uspelo, da se je umaknil iz nemškega obročja, toda bil je usodno ranjen. Omagal je in izkravaval. Njegove posmrtno ostanke so dobili šele v poletnih mesecih v gozdovih za Javorniško planino na Poključki. Te posmrtno ostanke so pripeljali svoji krsti, ki so jo naložili na konjsko vprego, na pokopališče v Zgornje Gorje (18. julija 1942). Dovoljenje za prevoz je dobil od nemških oblasti Jože Ulčar, Jan- kov sorodnik.

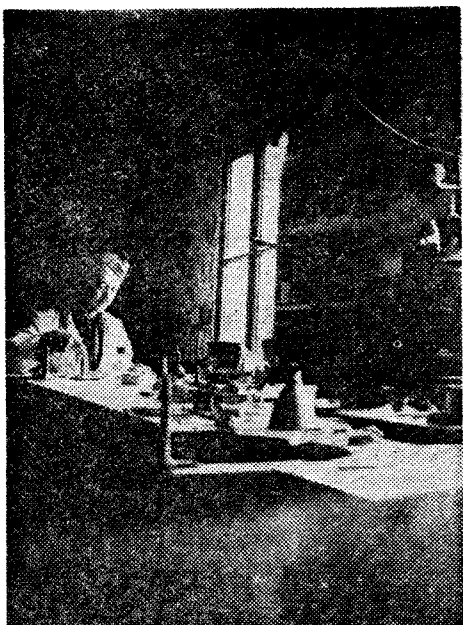
Tudi Jankov brat Jože je bil soudeleženec decembrske vstaje. Ko se je vrnil domov, je bil aretiran in poslan v Begunje. Marca leta 1945 je bil zaprt v celovških zaporih — obsojen na smrt. Skupino desetih Slovencev, med katerimi je bil obsojen tudi Jože, je rešila Jožetova žena Marija z nekakšnim posredovanjem. Blížal se je konec vojne in padec nacizma, katerega predstavniki so si že prizadevali na vse mogoče načine oprati umazane grehe.

Vse sorodstvo Pristovih bratov in Jakopičev so Nemci pregnali z bomo culo in z majhnimi otroki v taborišča za izseljence. To se je zgodilo 26. julija 1942. Tistega dne je bilo iz gorjanskih vasi pregnanih še več družin. Na njihove domove so kanili priseliti Besarabce, kar pa jim je le delno uspelo pa še ti so kaj kmalu pobegnili...

JOZE AMBROŽIČ

To fotografijo je posnel 18. julija 1943 na Poključki nemški vojak. Prikazuje prevoz padlega Janka Jakopiča. Nemci preverjajo dokumente. Voznik je Zoleharjev Nace iz Podhoma. Zvonko Jakopič prevaja, ob njem pa je sestra padlega Janka.

Avgust Anderluh v zobnem laboratoriju na Stražnem vrhu

PARTIZANSKI DENTIST

Avgust Anderluh, Dušan Vodeb (farmacevt) in kurir leta 1944 na Stražnem vrhu

Le malokdaj si zapomnimo obraze ljudi, ki se dan za dnem prerivajo po tem živčno utripajočem svetu in vendar nam ostaneta v spominu posameznik ali dva.

Avgust Anderluh je že med tistimi, ki s svojo prisotnostjo zareže v človekov spomin. Mogočno valoviti lasje in zasanjen pogled že prispevajo k temu, da ga človek ne pozabi. Pa tudi sicer je vse na njem takšno, da pritegne. Mislim, da bi sodila k njegovi podobi tudi bradica, takšna kot jo je imel med vojno. Takrat mu je sicer povzročala težave, saj so ga partizani označevali kot posebneža — buržuja. Kdo pa je videl v tistih časih revolucionarja z brado? No, razen Anderluha so jo imeli še slikar Božidar Jakac, pesnik Ivan Rob in še nekaj tistih, ki so bili pač izjeme. No, z bradico bi bil Gusti, kot mu pravijo v Šmarju pri Jelšah, še imenitnejši.

★

Navsezadnje pa, kaj bi podoba! Z njegovo ženo, nekdanjo partizansko zdravnico, sva naredila kratek sprehod med njenimi spomini, ki se seveda kar močno prepletajo z Gustijevimi. Stajerska, Bela krajina, priznanja, fotografije, lovske trofeje...

»Ni še dolgo od kar si je nalomil rebra,« pravi njegova žena, ko je stopil skozi vrata v kuhinjo. »Vedno mora nekaj delati pa je staknil nesrečo,« je še dodala.

Segla sva si v roko. »Govoriti o življenju? Prehitro teče. Od trenutka, ko sem se rodil v italijanskem Bolzanu, je preteklo veliko vode.«

In sem zvedel, da je bil njegov oče šmarski župan, da je služil prvo svetovno vojno v Bolzanu, da je imel težko nesrečo in da ni bil nikoli več zdrav. Še takrat, ko so se Anderluhovi vrnili v Šmarje, so dajali ves denar za njegovo zdravljenje in bi tako skoraj obubožali.

Kako se znajti v družini, kjer ni bilo denarja niti za najnujnejše, kaj šele za študij? Avgust je odšel v vojaško šolo v Čuprijo in sicer k topničarjem. Toda tam ni dolgo vzdržal. Življenje se je sukalo sem in tja, ter se končno zavrtelo tako, da se je Avgust le izučil za dentista.

Natančneje sem beležil njegovo pripoved, ko je začel nizatiti spomine na drugo svetovno vojno. S »partizansko abecedo« se je začel spoznavati v Črnomlju, kjer je živel pri ženinih starših.

»V Ljubljano sem nosil partizansko pošto. Precej iznajdljivosti je bilo treba. Pošto smo »zagipsali« v najrazličnejše predmete, ki jih potrebujejo dentisti. Le kdo od okupatorjevih vojakov in njihovih hlapcev si je lahko mislil, da je recimo v protezi partizanska pošta...?«

Avgustu Anderluhu pa ni dolgo šlo tako gladko. Leta 1943 je postalo pod njegovimi podplati hudimano vroče in je odšel med partizane. Bil je v Belokranjskem bataljonu in v enotah no-

transkega vojnega območja, v komandi mesta Velike Lašče. Po tistem pa so ga poklicali v kulturniško skupino belokranjskega vojnega območja. Z znanimi slovenskimi partizanskimi umetniki, med katerimi so bili tudi Erna Starčeva, Lojze Potokar, Češnik, Presetnik, Gale, je potoval po Beli krajini. Kamorkoli so prišli, so razveseljevali ljudi. Še posebno dobro mu je ostal dan, ko je bilo v Črnomlju zasedanje SNOS.

»...Igral sem oskrbnika v Cankarjevem »Kralju na Betajnovi«. Po predstavi je prišel k meni v oblačilnico Josip Vidmar in mi čestital za dobro, sicer majhno, odigrano vlogo. Tega priznanja sem bil zelo vesel.«

★

Pa je prišla nekega dne iz Glavnega štaba NOV in POS vest, da potrebujejo zobozdravnika. In je moral obesiti »teater« na klin.

»Odšel sem. Kmalu smo organizirali zobno ambulanto. Bila je sicer približno tako improvizirana kot naša takratna gledališča, toda bila je. Nekoč se je iz te improvizacije razvil hec, ki pa bi bil lahko hudo žalosten.

V kotličku, ki je bil izpostavljen hudi vročini, smo iz posebne mase delali zmes za proteze. Zmes bi morala biti segreta do določene temperature. V kotlu je bil toplomer, ob njem pa možakar, ki je moral budno spremljati stopinje. Možakar pa je za trenutek zapustil kotel in ko se je vrnil, je tik pred njim

vse skupaj pognalo v zrak. Luknja v strehi je bila resno opozorilo, da bi se lahko zgodilo še vse kaj hujšega.«

Da, tudi v gozdovih niso bili brez problemov z zobmi. Iz najrazličnejših brigad so prihajali partizani, ki jih je mučil zobobol, partizani, katerim je bilo potrebno narediti ustno operacijo...! Zaradi večje varnosti so se dentisti preselili v bližino Črnomlja. Potrebni zdravniški pripravi ni bilo. Potrebno je bilo izkoristiti skrajno možno iznajdljivost. Dentist Anderluh je uporabil za izdelavo določenih pripomočkov tudi najrazličnejše dele sestreljenih nemških letal. Zobna ambulanta je delala brez oddiha. V Črnomelj, pozneje pa na Stražni vrh, so prihajali tudi najvidnejši predstavniki narodnoosvobodilne vojske. Gusti se spominja Dušana Kvedra, komandanta Staneta, Dukija in še mnogih. On in Vinko Möderndorf sta izdelovala proteze, Gustijeva žena pa je zobe zdravila.

»Po vojni smo odšli v Ljubljano, kjer sem organiziral zobno kliniko. Kliniko je vodila dr. Duša Lavričeva, jaz pa sem bil vodja laboratorija. Leta 1947 so me v domačem kraju izvolili za župana. To dolžnost sem opravljal enajst let.«

Avgust Anderluh je dobil za svoja prizadevanja vrsto najvišjih vojaških in civilnih priznanj, ki jih je mogoče opaziti tu in tam po stanovanju. O njih ne govori, vsaj ne toliko kot o lovu in naravi, ki ga pomirja in mu daje vedno novih moči.

MILENKO STRASEK

MITING V ZATIŠJU BOJA

V marsikateri hiši na gričih v okolici Bistrice boste še našli ljudi, ki vam bodo pripovedovali, kako so pomagali partizanom in kako so bili zato hudo kaznovani. Okupator je pobijal brez milosti in ne glede na spol ali starost prebivalcev. Ena takih vasi so tudi Novokračani na slovensko-hrvatski meji.

V tem partizanskem kraju še danes živi bolničarka Marija Iskra-Mima. Njena hiša je bila že od začetka odprta vsakomur, ki se je boril proti sovražniku. Vsi v hiši so pomagali, zbirali so hrano, obutev in obleko, sanitetni material. Novokračani pa so ostali v spominu ne samo slovenskim borcem, ampak tudi borcem iz Hrvatske, Črne gore, Makedonije in Srbije. Tu in tam se celo kdo vrne in obuja spomine na hude čase, ko se je prebijal skozi te kraje za osvoboditev domovine.

Pred vojno je bila zaposlena v reški bolnišnici. Ko se je začela vojna, se je vprašala, kam sedaj? Ostati ali oditi. Domači so se že vključili v partizanski boj. S prijateljico sta se odločili, da se priključita aktivistom v vasi in pomagata pri nabavljanju sanitetnega materiala.

Iz bolnišnice je začel odhajati material, kamor je bilo potrebno. Nekaj časa je vse dobro teklo, pri eni pošiljki pa so se vmešali sovražnikovi vojniki. Obema je grozilo taborišče, pa so jima prijatelji povedali za nevarnost in sta tako lahko predčasno pobegnili. Tudi po begu iz bolnišnice nista prenehali z delom. Še z večjo vneto sta sodelovali na terenu Novokračanov, Fapceev, Lisce in Nove Vasi kot bolničarki.

Kazalo je že, da bo zmanjkalo sanitetnega materiala, ko sta morali iz bolnišnice. Vendar pa so se takrat izkazala tista dekleta, ki so ostala notri. Skrivala in jemala so material in ga prinašala na dogovorjena mesta. Zbirali pa so tudi hrano, obleko, obutev.

Nekoč je bila Marija tudi kurirka. Bilo je novembra meseca, leta 1943. Veliko so govorili o tem, kako bo v tistih dneh veliko zborovanje, ki ga morajo tudi aktivisti na terenu na svoj način proslaviti. Na večer, ko naj bi bilo slavlje, pa je prišel šofer avtobusa in opozoril Mimo, da se bližajo Nemci. Mima je obvestila o tem drugega obveščevalca. Že zvečer so se bliskale po nebu rakete. Nemci so napadli partizane. Do jutra se ni mogla gani, potem pa je

Marija Iskra-Mima

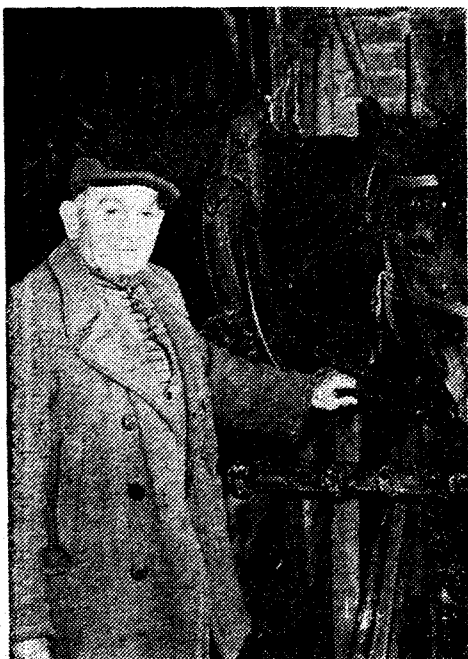
šla hitro pomagat in povijat ranjene partizane. Šele takrat je bila hvaležna za vse, kar se je v bolnišnici naučila.

Čeprav je vse naokoli pokalo, so v vasi vendarle našli prostor in čas za kulturne prireditve, ki so vsem vaščanom vlivale poguma. K njim so prihajali komisarji in jim pripovedovali o prihodnosti. Na nekem mitingu leta 1943 so imeli na odru celo pano z likom tovariša Tita. Nekoč so se tudi slikali, a kaj, ko tistih partizanov nikoli več niso videli. In tako tudi fotografij nimajo za spomin.

Marija se ni nikoli bala za življenje. Večkrat pa je bila prav blizu smrti. Spominja se nekega poznega popoldneva, ko se je vračala z naloge in opazila neko čudno tišino nad vasjo, ko bi moralo biti vendar veselo od zvončkanja živine. Ko je natančno pogledala, je opazila žene in otroke, kako se skrivajo. Vedela je, da so v vasi Nemci. Stisnilo jo je v srcu, saj bi morali tisti dan priti tudi partizani. Na srečo pa so bili pravočasno obveščeni o nevarnosti in sovražnik je še enkrat zaman pripravljal smrtonosni obroč.

PETER NIKOLIĆ

Noben človek ni otok, samotni, zapuščen in pozabljen otok, povsem sam zase sredi oceana. Vsak človek je kos celine, del nas. Ob smrti slehernega človeka je mene in tebe manj, kajti vsi smo vključeni v človeštvo! Nikdar ne vprašajte komu zvoní, kajti ta zvon zvoní tebi, zvoní meni, zvoní nam vsem... Življenje je podobno blisku. Oba hitro mineta! Vsakdo si želi dolgo živeti, nihče se noče starati.

Franc Belšak-Simon

Pravijo, da staro drevo najbolje goji, da je staro vino najbolje piti, knjige starih piscev in modrijanov brati in posnemati ter prisluhniti starejšim ljudem.

● Vsak človek je del nas

S predsednikom občinskega odbora ZZB NOV v Ptujju sva dolgo zrla še v dokaj zajeten seznam vseh njihovih članov, ki pa je iz leta v leto vedno bolj zdesetkan. Tovariši odhajajo v nepovrat. Le okoli 500 jih je še. Največ v Ptujju. Ostali živijo v številnih vaseh na Dravskem in Ptujskem polju, v Haložah... Sami ali z družino. V koči, na kmetiji, v stanovanjskem bloku, pri prijateljih, znanih, bratih, sestrah. Najčešče pri otrocih; ali pa njihovi otroci še živijo pri njih. Kakorkoli!

V Ptujju in njeni okolici sem želel obiskati neke starejših nekdanjih borcev, se pogovoriti o njihovem sedanjem življenju, snovanju v prihodnje, zdravju...

Pet, šest ali celo sedem naslovov sem si zapisal v beležko. Te naj bi obli-

Desetletni Branko je v šoli dober učenec. Zdaj mu nič ne manjka, saj ima vse, kar potrebuje, vendar mame in očeta mu nihče ne more v teh letih nadomestiti

KOMU ZVON ZVONI?

skal v tistem poznem popoldnevu prejšnjega tedna, ko se je že kmalu po tretji uri popoldan začelo zaradi gostih deževnih oblakov temniti kot ob večeru.

Ne vem zakaj, vendar se nisem ustavil pri Jožetu Horvatu v Moretincih ali pri Janezu Župcu v Zagajčih ali pri Tomažu Žnidariču v Zamušanih, ki so bili vsi rojeni v onem stoletju. Ne vem zakaj se nisem ustavil pri najstarejši članici ZB, 85-letni Rozaliji Pukšič v Forminu, kot pravzaprav tudi ne vem zakaj sem se napotil prav k Francu Belšaku v Moretince.

● Devet otrok sta imela Belšakova dva

Simon je njegovo partizansko ime, ime gospodarja Belšaka, ki se ga starejši ljudje daleč naokoli spominjajo kot prvega predsednika okrajnega ljudskega odbora v Ptujju, kot poslanca v republiški skupščini, v katero je bil izvoljen štiri mandatne dobe zapored. Mlajši pa verjetno bolj poznajo borbeno pot njegovega sina, ki je komaj 23 let star padel v Gorišnici. Zdaj nosi tamkajšnja osnovna šola ime njegovega sina — FRANC BELŠAK-TONE.

Kot da je hotel okupator ves svoj bes znesti prav nad Belšakovo družino. Mamo in tri hčerke, med katerimi je bila najmlajša stara komaj 13 let, so zaprli v ječo, jih mučili, da bi kaj iz-

dale. Vendar k sreči niso izdale prav ničesar, čeprav je gestapo poizkušal prav vse, da bi jih strl. Mučenje jim ni bilo dovolj. Da bi mater dokončno strli, so ji na enem izmed mučenj povedali, da so ji v Gorišnici ubili sina. Tudi to je prestala...

Zakaj zdaj vse to pripovedujem?! Poglejte! Devet otrok sta imela Belšakova dva, devet lačnih ust je bilo treba prehraniti, kar ob skromni kmetiji in samo z dvema paroma delovnih rok ni bilo lahko.

Prestano gorje je pustilo posledice mami Mariji. Zdravje ni več takšno, kot bi si ga želela. Srce jo daje.

Vojna je zmanjšala številno Belšakovo družino. Zdaj so otroci gospodarja Franca in njegove žene Marije že vsi po svetu. Razen ene hčerke, s katero živijo skupaj.

Pa bi zdaj morda kdo dejal, da si Belšakova želita malo počiti, da si želita mir pred nenehno razposajenostjo otrok, ki jih je bila pol njunega življenja polna kuhinja.

● Z dobrim srcem se moraš roditi

Znanje si človek pridobi, z dobrim srcem se moraš roditi, kajti le tako lahko razumeš ljudi, mlade ljudi, ki so se znašli v stiski, potrebni pomoči, človeške toplote, pa so še preslabotni, da bi si jo znali poiskati sami!

Pri Belšakovih imajo zdaj spet dva fanta. Starejši Stanko obiskuje osmi razred, mlajši Branko pa tretjega. Belšakova družina se je tako ponovno povečala za dva člana, kajti Stanko in

Branko, čeprav sta pri njih le v reji, sta kot člana družine. Jedo za isto mizo, spijo pod isto streho.

● Otroci brez ljubezni staršev

Branko je eden izmed štirih otrok, ki jih je mama zapustila. Samo rodila jih je in odšla. Zdaj je menda nekje v Istri. Za Branka in ostale svoje otroke se sploh ne zmeni. Ti so pri dobrih ljudeh v okoliških vaseh našli drugi dom. Bratje in sestre se malo vidijo. Brankova sestra je stara sedem let in sta ga s teto samo enkrat obiskale. Še malo pa se Branko morda tudi mame ne bo več spominjal.

Stanko, ki bo letos končal osemletko v Gorišnici, ima še štiri brate in tri sestre. Kar sedem otrok te velike družine živi pri drugih ljudeh. Doma je ostal samo eden. In oče! Oče, ki ne verjame, da človek v vodi kaj lahko utone, še lažje pa v vinu!

Mama jim včasih piše. Prej je delala nekje v Avstriji, zdaj dela menda nekje na Vršiču. V šolo jih hodi vseh osem. Pet bratov in tri sestre. Vsak pride zjutraj v šolo iz svojega gnezda, izpod tople odeje dobrih ljudi, ki so jih vzeli v rejo, čeprav so se vsi »zvalili« v enem gnezdu.

Branku in Stanku nadomeščata starše Belšakova. Ko bosta fanta odrasla, bosta šla v svet, oropana sicer ljubezni staršev, vendar prepričana, da na svetu še živijo dobri ljudje, ljudje pri katerih sta našla nov dom. Škoda, da mogočnosti srca še ni uspelo nikomur izmeriti. Sicer pa je srce bogastvo, ki se ne meri in ne prodaja pa tudi kupuje ne, marveč daruje!

Škoda, da taki Belšakovi, kot sta 78-letni Franc in 75-letna Marija, ne morejo večno živeti med ljudmi in z ljudmi, ki pomoč potrebujejo, kajti človek mora izginiti, za njim pa zopet ostaja človeštvo in vse tisto kar je storil človek. Vključeni smo v človeštvo! Ne vprašajte nikdar komu zvoní!

Ni mar res, da je življenje podobno blisku? Oba hitro mineta! Spomini na dobra dejanja pa ostajajo večno zapisani v srcih ljudi, v človeštvu!

TONE URBAS

Stanko bo letos končal osemletko. Odločil se je za poklicno šolo v Ptujju. Ko bo on prišel do svojega kruha, bo tudi mlajšim bratom in sestram lažje

Foto: TONE URBAS

Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja

PREŠEREN NIKOLI IZPET

Tisto najdragocenejše, kar nam pri-
naša Prešernova poezija, je pravzaprav
njegova navezanost na domačo zemljo,
na svoje ljudi in napredne misli. Res je
študiral tudi v inozemstvu in imel okoli
sebe prijatelje, ki so veliko vedeli in
veliko potovali, vendar je eno stvari
vedeti, drugo pa jih zagovarjati in bra-
niti ter jim ostati zvest.

Prešeren izhaja iz izredno starega
naselja. Dolina je bila naseljena že v
sivi davnosti, zemlja je bila bogata in
obdelana. V njej se mešajo kosti roman-
skih ljudstev, Langobardov in naših
prednikov. Tudi to je vplivalo na Pre-
šernovo domišljijo. Tako kot druge
vasi, je tudi njegova rodna Vrba zrastle
na najugodnejši legi. Neuki, a izkušeni
ljudje, so postavljali kmečke vasi na
mestih, kjer so imeli pri rokah vse, kar
so potrebovali za življenje in delo, upo-
števali so predvsem strateške razloge,
nezavedno pa morda tudi lepote vi-
dike.

Vrba je ena najstrebših vasi na
ozemlju in so jo postavili na rob naj-
višje terase. Na ježi, se temu pravi,
kjer ni uporabila dragocene orne zem-
lje, pač pa je bila dragocen likovni pou-
darek. Tudi o tem piše Prešeren. Doma-
čije so skrite med zelenjem sadovnja-
kov, ob kraju je lepa in domača po-
družina cerkev sv. Marka, na polju ko-
zoleci. Oboje se je pesniku vtisnilo v
spomin, oboje je imelo zanj neko vred-
nost, neki pomen. Pomenilo je varno
zavetje in slovenski duh. Še danes ima
cerkev visoko vrednost zaradi svojega
izgleda in fresk v kmečkem duhu, delo
dveh mojstrov, enega furlanskega in
Jerneja iz Škofje Loke. Kozolec pa je
naj reprezentativnejši slovenski etno-
grafski objekt.

★

Veliko se učimo v šoli o Prešernovi
poeziji, saj resnično prinaša s seboj vse
zametke nastajanja in osveščanja slo-
venskega naroda, na vseh nivojih njego-
vega življenja. Neke vrste slovenstvo pa
je tudi Prešernova rodna vas z okolico
in seveda njegova rojstna hiša. Zato ni
čudno, da se je leta 1939 pisatelj Finž-
gar domislil načina, kako odkupiti in
urediti Prešernovo rojstno hišo, ki je
tako postala naš prvi zavarovani kul-
turni spomenik. V romantični zanese-
nosti so prinesli nato v hišo marsikaj,
kar prvotno v njej ni bilo, vendar pa
so vsi predmeti etnografsko utemeljeni
in iz tistega časa in najbližje okolice.

Ze lega hiše same je nekaj posebne-
ga in je spomeniško zavarovana. Prvič
so jo postavili v 16. stoletju, taka kot
jo vidimo danes pa je od leta 1856 da-
lje. V glavnem je zidana, vzhodni za-
trep pa je opazen z deskami. V kamno-
seški umetnosti posega v kmečki klasi-
cizem, ki je neke vrste strožja oblika
baročnega izročila. Okna so večja, kova
ne okenske mreže so bolj umirjene. Po-
sebnost lepo so obdelali okenski okviri
in oba portala, vhodni in dvoriščni, iz
zelenega kamna, znanega tam okoli Ra-
dovljice že v antiki. Na hiši je vzdana
tudi marmornata plošča, ki jo je Pre-
šernu v čast že leta 1872 postavilo Slo-
vensko pisateljsko društvo.

Vhodna veža, »hiša« na levi (bivalni
prostor), kamra, klet, in zgoraj delavni-
ca, vse to predstavlja tipično razpore-
ditev kmečke hiše, z izjemno zanimivo
črno kuhinjo. V kamri pa seveda naj-
demo najzanimivejši predmet tega po-
slopja, zibko, kjer je privekal na dan
pesnik France Prešeren. Pesnik, ki nam
je tako neskončno dragocen: svobodo-
ljubni duh, pronicljiv razumnik, oster
kritik, odkritosrčni človek, ponosni pri-
padnik malega naroda, ki vrbensko go-
renjščino prenese v naš prvi resnično
knjižni jezik, umetnik, ki ustvari naj-
lepše in najvrednejše dosežke slovenske
besedne umetnosti. V jeziku prezirane-
ga naroda je izrazil vsa najlepša člove-
ška in človečanska čustva in misli v
umetniško najpopolnejših oblikah. Sre-
di zaostalega okolja je izpovedoval glo-
boko napredna prepričanja.

Velika je moč besede. Daje hrano naši misli, kadar pa je pesniška,
tudi našim čutom. Misleci svet razlagajo, vendar ga na svoj način, in mor-
da ljudem bližji, razlagajo tudi pesniki. Pesniki izgovarjajo resnico svojega
časa in življenja in ker uporabljajo pesniško besedo in obliko, izgovarjajo
tudi našo resnico in naše življenje.

Prešernova poezija pa izgovarja tudi našo zgodovino, našo narodnost,
našo utemeljenost in to v času, ko je grozila germanizacija ali pa panslo-
vanstvo. Uspelo mu je videti in prerokovati svobodno in samostojno deželo
in državo, zato je in ostaja njegova poezija vedno živa in življenjska. Zato
njene verze lahko občutimo kot moto akcije v miru pa tudi v času vojne,
kot je bil primer v narodnoosvobodilni borbi. Prešernova poezija je imela
vrednost osveščanja in spodbude. Tudi Prešeren sam ni imel mirnega živ-
ljenja in se je moral za svoje misli in ideje odreči marsičemu. včasih naj-
osnovnejšim potrebam, a sebe samega ni izdal nikoli.

Ko je še živel, je bil zaničevan, kas-
neje je postal simbol. Tako je bilo s
pesnikom tudi med narodnoosvobodil-
no borbo. Partizani so na svoj način
častili spomin svojega velikega predni-
ka. Pripravljali so proslave, mitinge,
nosili s seboj majhno, rdečo knjižico
njegovih pesmi. Včasih pa so prav na
dan njegovega praznika kakšno krepko
zagodli tudi sovražniku. Tako se je še
dolgo spominjal ne le partizanskega po-
guma, ampak mu je prišlo v zavest tudi

dejstvo, da slovenski narod praznuje
svoj veliki kulturni praznik tudi med
vojno viro.

Ena takih dogodivščin je iz leta 1942,
ko je 2. partizanski bataljon na Pugledu
poslal na predvečer praznovanja v Lju-
bljano vod, okrepljen z dvema lahkim
svoj veliki kulturni praznik tudi med
strojnicama. Njegova naloga je bila, da
vznemiri sovražnika v ljubljanskih vo-
jašnicah ter spodbudi bojno razpolože-
nje Ljubljancev. Vod je po zasneže-

nem gozdnatem grebenu Golovca pri-
spel neopažen nad Hradeckega vas in
okoli devetih zvečer začel s puškami in
strojnicami streljati po razsvetljenih
oknih domobranske vojašnice na levem
bregu Grubarjevega kanala. To je med
italijanskimi vojaki povzročilo tako pa-
niko, da so najprej mislili, da so par-
tizani začeli napadati Ljubljano. Ko je
minilo presenečenje, so pogasili vse
luči in začeli divje streljati na slepo iz
vseh vrst orožja in iz vseh postojank
v Ljubljani ter bunkerjih okoli nje. Vod
se je po uspešno opravljeni nalogi, brez
izgub in brez ovir, zjutraj vrnil v ta-
borišče na Pugled.

★

Kako pa se danes Slovenci spomi-
njamo našega pesnika in glasnika, kako
skrbimo za njegovo rojstno hišo, kak-
šno mesto ima v naši zavesti. O tem
smo se pogovarjali na obisku pri oskrb-
nici Justini Pogačnik, kamor smo pov-
abili tudi sekretarja kulturne skupnosti
Jesenice, Janeza Kavčiča.

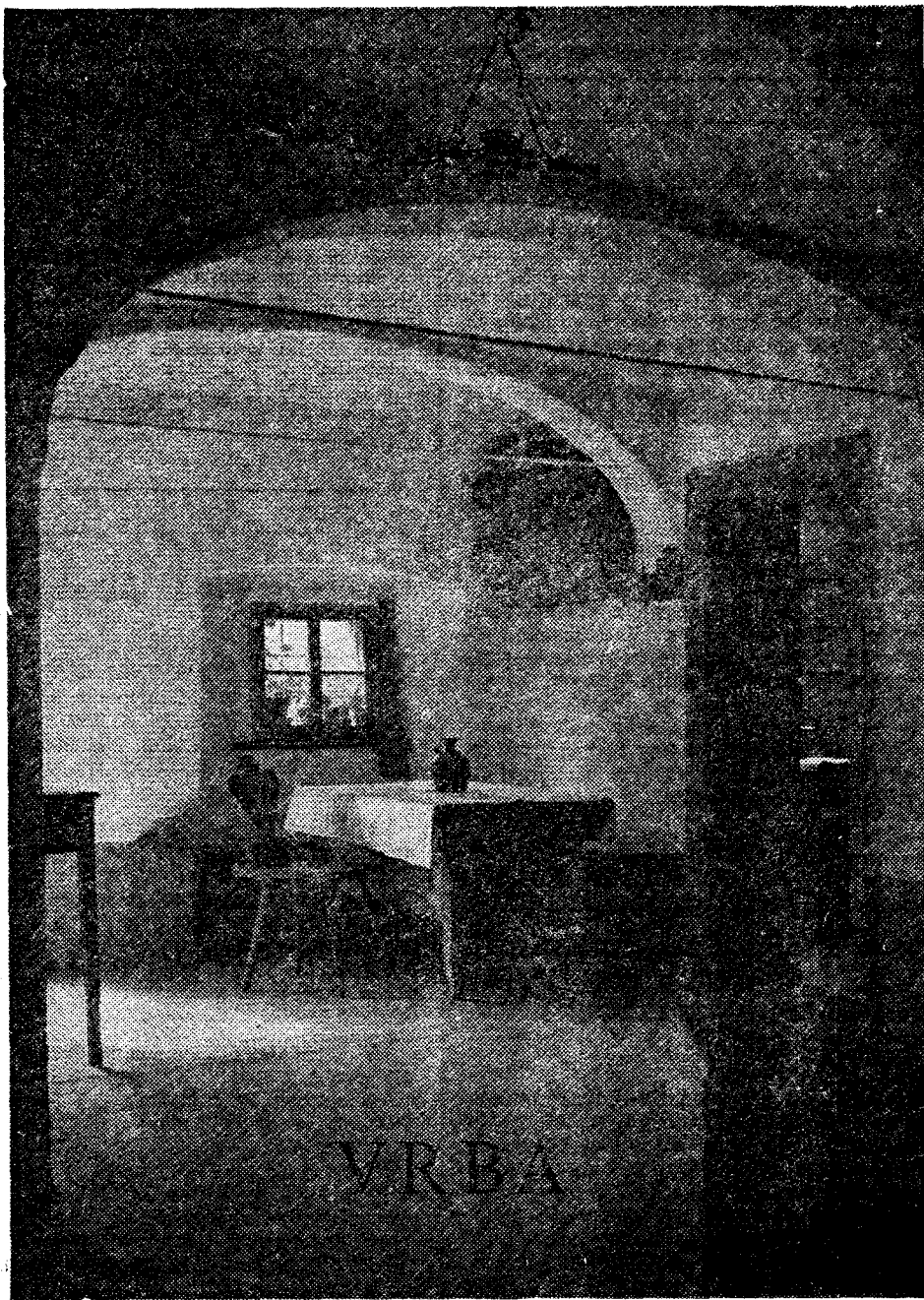
Naše prvo presenečenje so bila na
stečaj odprta obokana vhodna vrata,
kamor so se stekali obiskovalci, čeprav
je bilo med tednom in deževno
vreme. Torej obiskujejo hišo tudi od-
rasli in ne le učenci, ki jim je obisk
skoraj obveznost pri slovenskem jeziku?
Tako je. Vrbo obišče vsako leto več
ljudi, tudi iz drugih krajev naše države
in iz zamejstva. Kar pa je najbolj raz-
veseljivo je, da je med podpisniki najti
vsako leto precej istih imen. So ljudje,
ki Vrbo obiščejo vsako leto in ki potem
kupijo tudi poezije in jih iz srca in
prav gotovo na drugačen način in z
drugačnim pristopom in razumevanjem
prebero še enkrat.

Kulturna skupnost Jesenice je pono-
sna na svojo skrb za vasico Vrbo. Z
letnim programom določijo potrebno
vsoto za tekoče vzdrževanje, oskrbo in
izpopolnitve, tako v hiši sami, ki po-
trebuje raznih popravil, kot tudi v oko-
lici. Prav sedaj načrtujejo dodatne ob-
jekte, ki bi obiskovalce zadrževali tudi
v neposredni okolici. Čistoča hiše, vod-
stvo in njena bogata oprema ter doma-
če vzdušje pa že danes marsikoga za-
drži dlje, kot je sprva nameraval. Spo-
minski muzej je leta 1975 dosegel re-
korden obisk, prišlo je 36.444 obiskoval-
cev.

Hišo bi radi uredili še naprej kot
intimen prostor, kjer se zbirajo tudi slo-
venski pisatelji, kjer se lahko prerešeta
marsikatero vprašanje o kulturi v kra-
jevni skupnosti, kjer so občasni glasbeni
ali besedni recitali, kamor prihajajo tuje
delegacije, dijaki pobratenege Valjeva
in člani vsakoletnega slavističnega semi-
narja v Ljubljani. V programu kulturne
skupnosti je, da bi vse območje spre-
menila v nekakšen narodni muzej, saj
so se v bližnjih krajih rojevali še neka-
teri naši veliki možje. Poudariti je po-
trebno, da se Vrba skoraj samofinan-
cira, zgolj od prodanih vstopnic in pro-
pagandnega materiala, ki naj bi bil te-
kom časa še izboljššan, morda z vodiči
v različnih tujih jezikih, in da so pre-
bivalci vedno pripravljeni pomagati.

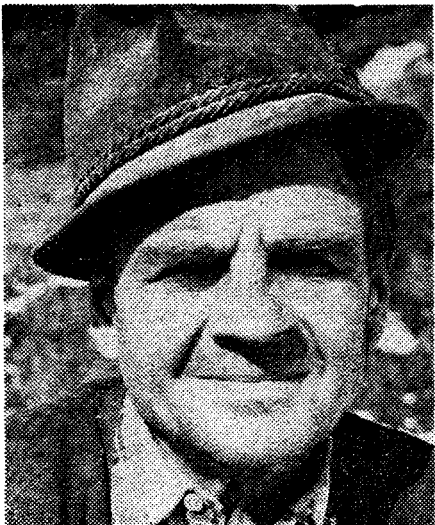
Tujci se čudijo, da ima tako majhen
narod, tako velikega pesnika, še bolj pa,
da zanj tudi v taki obliki skrbi. Pesnik
je v krajih okoli res zraščan s prebival-
stvom. To so nam potrdili otroci, ki pri-
hajajo celo z Jesenic, čez gore in dol
ne na »kašarijo«, kot se po domače reče
temu delu. Mala Karla, ki je komaj do-
bro shodila, pa mi je lepo zrecitala
Prešernovo Vrbo. Vas Vrba, je dejala,
je tudi beseda, ki ji je najbolj všeč, ki
ji pomeni več kot domači Bled. Njena
babica, oskrbnica, pa se je z njo prav
tako veselila pesnikovih besed in se sko-
raj pridružila recitiranju. Tako je v
Vrbi. Iz Ljubljane in iz vse Slovenije
pa dobiva oskrbnica pošto, kdaj lahko
pridejo obiskovalci in naj jim pove o
pesniku nekaj, kar še nihče nikoli ni
slišal. Ona se pa nasmeje in pravi: »Vi-
dite, ko bi šel za duhovna, pa »Poezija«
ne bi imeli. Ne bi imeli Franceta Prešer-
na, slovenskega poeta.«

NEVA MUZIC

Veža v Prešernovi rojstni hiši, z značilno mizo za mesenje kruha, mentrgo.

Kmet sem in kmet bi bil še enkrat!

Najprej je bil kmet. Kmet že od rojstva! V Čemšeniku nad Izlakami mu je tekla zibelka. Tu ga je tudi kalilo življenje! Tudi partizan je bil. Borec kamniško-zasavskega odreda. In zdaj je spet kmet. Trda kmečka grča! In če bi se znova rodil, bi bil zopet to kar je. KMET!

Tisti dan FRANCA LAZARJA iz Čemšenika nisem našel doma! Hlev z živino ima skoraj pol ure hoda višje nad vasjo. Kje pa naj bi sploh iskal gospodarja kot pri živini v teh zimskih dneh. Ja, pa ga ni bilo v hlevu. S pomočjo njegove žene sva ga našla v gozdu. Ob veliki skladovnici drv sva pomenkovala.

Spomini gospodarja Lazarja segajo daleč nazaj. Sveži so še! Le kadar se česa ne more takoj spomniti, namršči čelo in obrvi nad desnim očesom se mu malo povesijo na oko.

»Moj prvi četni komandir«, pripoveduje Franc Lazar, »je bil France Grošelj. Dober mož in sila odločen je bil! Ob koncu vojne je padel pri Rimskih Toplicah. Vsem nam, veste, spomini počasi bledijo. Gredo v po-

zabo! Vendar se še prav dobro spominim večera, božič je bil, leto pred koncem vojne, ko smo bili borci s četo nekje nad Vačami, Klanec se menda imenuje vasica, ko je gospodar neke kmetije prinesel pred nas borce ajdove žgance. V posodi pa je opolnoči prinesel vzklika semena rži, ječmena in pšenice in dejal naj dobro pazijo, katero izmed teh treh žit bo ta večer rošno, kajti tisto žito bo prihodnje leto najbolje rodilo in samo tisto žito bodo pri tej kmetiji spomladi sejali. Veste, kmet sem bil in sem še tudi danes pa sem se tistih besed najbolj zapomnil in skoraj sleherno leto mi pridejo te misli v spomin.«

Dom na Prvinah, s katerim gospodarji ZZB NOV v Zagorju ob Savi je bil nad nama. Samo dobrih deset minut po bližnjici. Tudi njega ni pozabil, čeprav sva maloprej govorila o vsemu kar sodi v krajevno skupnost Čemšenik, katere predsednik je!

»Premalo reklame je za ta naš dom, ljudje ga ne poznajo! Pa vam povem, da se je vredno v njem ustaviti! Ponosni smo na ta naš dom!«

Moč, gospodarsko moč kraja, njegove krajevske skupnosti pa je Lazar kar takole predstavil:

»Naša krajevna skupnost združuje osem vasi. Brezje, Dobrlevo, Ržiše, Čemšenik, Razbor, Jesenovo, Znojile in Vrhe štejejo 960 prebivalcev, med katerimi je 242 zaposlenih. Električno in vodo imamo. Pestijo nas edino ceste. Vsa naša prizadevanja so sedaj usmerjena v ceste, saj je 62 kilometrov javnih krajevnih poti zares malo za tako veliko krajevno skupnost!«

Lazar je pripovedoval vse prej kot o sebi, čeprav sem ravno njemu namenil obisk. Sebe in svojega dela ni nikoli sam omenjal. Vse sem moral nekako izvlačiti iz njega, mukoma, kot je on maloprej vlačil drevje iz gozda in ga cepil v klade.

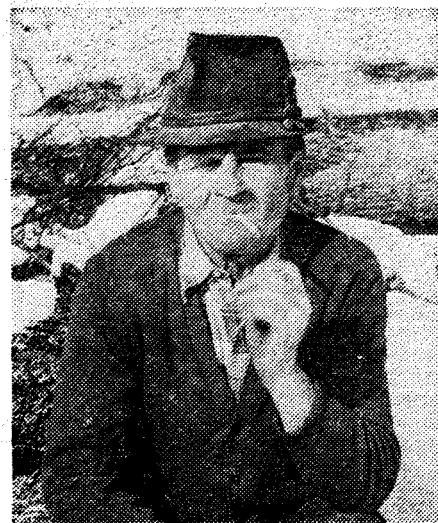
Dvojno štetje partizanskih let ima

priznано. Drugega nič. Živi le od dela svojih rok. Zda ima nov hlev. Velik hlev. Pitanci bodo v njem. Hčerka obiskuje kmetijsko poklicno šolo v Sentjurju. Delo na kmetiji jo veseli. Kmetija počasi oživi. Z njo zopet ponovno raste gospodar Lazar. Star je 55 let!

»Za kmeta pravijo«, pripoveduje Lazar, »naj bo njegovo delo enakovredno delavčevemu. Veste, pa še dolgo ne bo! Ko smo takole mladi fantje sedeli v gozdu in razmišljali o prihodnosti, kako bo takrat, ko bodo Nemci za vedno odšli iz naših krajev, smo si marsikaj zamišljali, celo več kot smo na glas govorili, vendar takega napredka vasi, kmetijstva, industrije... pa niti sanjati nismo upali takrat! Sicer pa moram priznati, da smo gledali takrat na svet skromno, taka je bila tudi naša misel na prihodnost.

Ce bi bil še enkrat mlad, bi bil, kljub vsemu, še enkrat kmet. Tudi če je naše kmečko delo manj vrednoteno! Tega poklica ne bi nikoli menjal!«

TONE URBAS

Ob odkritju spominskega obeležja sedelnštva padlim 27. januarja 1944 v Cerknem... fot. Lidija Sentjurčeva in pisatelj France Be...

BRICI NAD CERKNEM

Še vedno svež spomin

Tudi letos so se ob 35-letnici spominana 4. skega tečaja na Brilih nad Cerknem zbrali organizacij in skupščine občine Idrija, pre NOB Cerkno ter Osnovne šole Milojk Strjani, da počaste spomin padlih. Na pšebes spominjajo starejši Cerkljani, ki so sam do so namreč nemške enote planinskega Maljo poročnika Teichmanna izneneda vdrla Cer ročnik Teichmann je celo poročal, da spobi

v nekaj vrsticah

PREBOLD

Pretekli teden so bile tu športne igre preboldskih tekstilcev, posvečene tovarniškemu prazniku. Pripravili so medobratno smučarsko prvenstvo v veleslalomu. Start je bil na terenih na Prvinah, kjer stoji dom ZZB NOV Zagorje ob Savi. Kljub objektivnim vremenskim težavam je tekmovalanje v redu potekalo. To smučarsko tekmovalanje je bilo hkrati tudi začetek športnih iger, ki bodo v letošnjem letu postale gotovo še bolj množične kot do sedaj.

DARKO NARAGLAV

ŽALEC

Komisija za mednarodne odnose pri OK ZSMS Žalec je v sodelovanju z drugimi komisijami in konferencami pretekli teden organizirala v prostorih družbenopolitičnih organizacij zanimivo predavanje o mednarodnih odnosih med Jugoslavijo in sosednjimi državami.

Predavanje je bilo pravzaprav uvod v serijo predavanj skozi vse leto, v okviru programa idejnopolitičnega izobraževanja mladih.

DARKO NARAGLAV

KOTLJE

Borci so zborovali

Tudi v Kotljah so borci pregledali in pretresli lanskoletno delo. Ugotovili so, da so se uspešno vključili v delo vaskih organizacij in dobro sodelujejo še z lovsko družino »Prežihovo«. Postavili so tudi spominsko obeležje pri »Jurčiku«, pod Uršljo goro. V načrtu imajo še postavitev spomenika na Rimskem vrelcu, kjer je bila gestapovska postaja in mučilnica.

Člani so sodelovali še na mnogih prireditvah ob odkrivanju spominskih obeležij iz časa NOB. Urejali so tudi kmečke pokojnine, zavarovalnino in zdravstvena stanja članov.

Odlično so sodelovali s šolsko mladino, zlasti v zvezi s »Kurirčkovim poštokom«. Veliko so lani razpravljali o problemu in statusu tistih borcev, ki so bili najprej prisiljeni mobilizirani v nemško vojsko ter so šele pozneje stopili v vrste NOV. Nekaj članov borčevske organizacije je prejelo za svoje visoke jubileje priznanja.

FRANJO SREBOTNIK

PREBOLD

Mladi o komunistični partiji

Osnovna organizacija Zveze socialistične mladine Slovenije v tekstilni tovarni Prebold je v počastitev 40-letnice ustanovitve KPS, 40. obletnice prihoda tovariša Tita na čelo KPJ in njegovega 85. rojstnega dneva organizirala v kinodvorani Prebold tekmovalni kviz na temo »Komunistična partija v revolucionarnem delavskem gibanju Savinjske doline«. Pri učenju na mladi tekmovalci uporabljajo knjigo s istim naslovom,

ki jo je napisal domačin, predvojni komunist, Anton Kotnik-Robida. Na kvizu je zmagala ekipa TOZD Tkanina, sodelovali so pa še predstavniki Pletenine in Skupnih služb ter OO ZSMS krajevske skupnosti. Poskrbljeno je bilo tudi za prijeten kulturni program, v katerem je sodelovala tudi borka in žena predvojnega komuniste Franca Hribarja-Savinjska. Tekmovalci so za sodelovanje prejeli knjižne nagrade in praktična darila tovarniške sindikalne organizacije.

DARKO NARAGLAV

CELJE

Družbena vloga planincev

Na zadnjem občnem zboru Planinskega društva PTT delavcev Celje se je pokazalo, da društvo uspešno deluje na področju izletništva in s tem v zvezi goji tradicijo NOB. Pri teh akcijah se povezuje tudi s PD PTT Ljubljana in Maribor.

Planinci so prejeli javno priznanje, da imajo nemalo zaslug za krepitev tovariških odnosov na delovnih mestih. Prejeli so tudi priznanje za obrambne priprave. Vsa tri društva redno vzdržujejo transferzalo kurirjev in vezistov, ki vodi po poteh naše narodnoosvobodilne borbe. Za prehojeno pot se podeljujejo posebne značke.

V letošnjem letu predvidevajo vsa tri omenjena društva srečanje planincev delavcev PTT podjetij na Slemenu, znanem kraju iz borb 14. divizije. Množično se tudi pripravljajo za deseto, jubilejno srečanje kurirjev in vezistov, kot tudi za praznovanje vseh letošnjih pomembnih obletnic. Poleg tega so pripravljene urediti telefonske veze v kraje, ki jih poznamo iz mladosti tovariša Tita.

FRANC JEZOVIK

LJUBLJANA MOSTE

Borci NOV Moste so zborovali

V četrtek, 20. januarja, je imela ZB NOV Moste svoj letni občni zbor. V njej je kar 677 članov! Organizacija skrbi predvsem za stike z borci in za razvijanje medsebojnega tovarištva. Aktivno sodeluje tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v kraju. V ta namen prireja izlete v kraje, ki so pomembni in znani iz NOB. Na izletih obujajo spomine na slavno preteklost, navezujejo stike z organizacijami ZZB V Sloveniji in tudi zunaj nje.

Pogovor na občnem zboru je bil zelo kritičen in ploden. Žal je bil prostor zbora tako majhen, da so morali nekateri celo domov. Na zboru se je tudi postavilo vprašanje, zakaj v občini ni centra za družbenopolitične organizacije. Prav takšen center bi bil lahko najlepší in trajen spomenik delavskim Mostam. Koliko časa bo potrebno še čakati?

JUSTI STRZINAR

TV 15
NAŠ TOVARIŠ

edemštiridesetim slušateljem partijske šole, ... Na fotografiji tudi članica sveta federacije Bevk

ina na 47 padlih slušateljev šestega partij-
em zbrali predstavniki družbenopolitičnih or-
ter predstavniki osnovne šole — spomenika
ojke Strukelj iz Nove Gorice in seveda kra-
poseben način pa se 27. januarja leta 1944
sami doživeli strašno tragedijo. Na ta dan
a bataljona Heine iz Idrije pod poveljstvom
le v, Cerkno in napadle partijsko šolo. Po-
a sobili 112 partizanov.

JANEZ JERMAN

Delo nas potrjuje in povezuje

Krajevna skupnost in osnovna organizacija ZSMS v tesnem sodelovanju

V zadnjem času je v naši družbi za-
slediti ostro kritiko na račun krajev-
nih skupnosti, njenih načrtov in zla-
sti izpeljave delovnih nalog. Zato je to-
liko bolj razveseljivo najti krajevno
skupnost, kjer delo poteka tako, da se
krajani lahko aktivno vključujejo v pro-
gram dela, ki se jim zdi najbolj nujen
za krajevno skupnost, s predlogi in z
delom samim. Ena takih krajevnih
skupnosti je ZGORNJA ŠIŠKA, na si-
cer nekoliko skritem kraju, za Gasil-
skim domom na Vodnikovi cesti.

Seveda bi se vsak občan pri tem
podatku najprej vprašal, kaj omogoča
tako delavnost in povezavo s krajani
v tej krajevni skupnosti.

Zato smo se tudi mi napotili na
kraj dogodkov, da o tem izvemo kar
največ. Ko smo prišli na mesto, pa ni-
smo mogli mimo prostorov osnovne or-

ganizacije ZSMS, ki s krajevno skup-
nostjo tako tesno sodeluje, da se prav-
zaprav njihovi predlogi in delo v teme-
lju dopolnjujejo in prepletajo, hkrati
pa so prav mladinci nosilci številnih ak-
cij, ki niso v korist le mladim, ampak
vsej družbi.

Pri uveljavljanju pomembnosti in
vloge krajevne skupnosti v samouprav-
ni družbi, kot nosilcu idej iz baze, se
je pokazalo, da odigra veliko vlogo
prav mladina. Ona je zmožna hitre
prilagoditve potrebam in spremembam
časa, ona lahko postane nosilec in pre-
našalec idej na sočasne in kasnejše ge-
neracije.

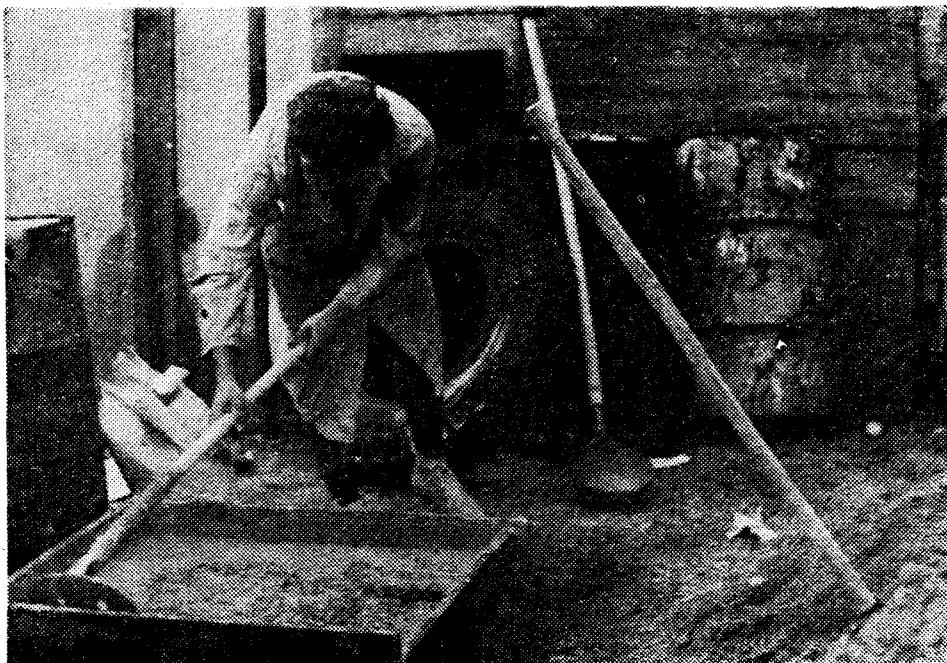
V pogovoru, ki smo ga imeli v po-
storih temeljne organizacije ZSMS Zgor-
nja Šiška, z nekaterimi vodilnimi čla-
ni, smo zvedeli mnogo zanimivih reči.
Predvsem je njihova organizacija, os-

novna organizacija Zveze socialistične
mladine Slovenije, organizirana po vseh
pravilih: Ima predsedstvo in program-
ski svet, ki delujeta na samoupravnih
načelih, pretresata delo in programe
ter sproti ocenjujeta delo idejnopoli-
tične komisije kot tudi drugih interes-
nih dejavnosti, od športa, kulture, do
predavanj, ki pritegujejo vedno več mla-
dincev. Mladinska organizacija se mo-
ra popolnoma sama financirati, kot je
morala že v začetku zaslužiti trideset
milijonov, da se je pred šestimi leti,
sploh lahko namestila v zdajšnje pro-
store. Denar si mladi zaslužijo s ple-
si ob koncu tedna v disco klubu in
tudi z delovnimi akcijami, zadnji čas
pa so začeli posojati svojo dvorano de-
lovnim organizacijam za različne se-
stanke.

Osnovna organizacija ZSMS je v naj-
tesnejši povezavi tako s krajevno skup-
nostjo, kjer imajo celo lepo število svo-
jih predstavnikov, kot tudi s šolami na
področju. Z njimi ne prireajo le skup-
nih akcij in proslav, ampak z različ-
nimi predavanji na nek način usmerja-
jo miselnost najmlajših v krajevni skup-
nosti. Poleg že načrtanega bogatega de-
la z opaznimi uspehi, pa imajo za pri-
hodnje mladi še bogatejša načrta. Olep-
šati bi želeli dvorano Svobode in obo-
gatiti zlasti kulturno življenje v krajev-
ni skupnosti. Pri tem bodo prav goto-
vo dobili podporo vseh krajanov, ki
jim je osnovna organizacija ZSMS že
prišla v zavest, pa tudi drugih politič-
nih forumov v občini.

Mladina v krajevni skupnosti Zgor-
nja Šiška se kaže kot perspektiven de-
lovni kader na terenu, saj ima izreden
posluh prav za probleme kraja, kjer bi-
va. S svojim delom pa tudi bogati od-
nose med krajani, saj njihovo glasilo
Informator sporoča krajanom, kaj de-
lajo, in kako se lahko tudi oni vklju-
čijo v delo ali osnovne organizacije Zve-
ze socialistične mladine Slovenije ali
krajevne skupnosti same.

NEVA MUŽIČ

Mladi krajani v Zgornji Šiški se ne boje dela.

Foto: M. Jakovljevič

Damir Matko-Matiček:

(1)

Rakek in njegova udarna četa

Pred 35. leti, 13. marca 1942. leta,
je bila na Raci gori med Loško do-
lino in Bloško planoto ustanovljena
četa rakovških fantov, ki so s svojo
borbenostjo ponesli ime svojega kra-
ja po vsej Notranjski in tudi zunaj
njenih meja.

Rakovški četi sta takrat povelje-
vala prekaljena in neustrašna borca
iz 1941. leta, komandir Slavko Kovač-
Smeli in komisar Tone Bavec-Cene.
S svojo odločnostjo in drznostjo sta
vplivala na nadaljnji razvoj te takrat
dobro poznane borbene čete. Sicer
pa je imela četa poleg njiju še pet
izredno sposobnih in hrabrih bivših
aktivnih jugoslovanskih podoficirjev.
Zadnja dva imenovana sta bila žandar-
ja na Rakeku. Spomnimo se njihovih
imen: vojaški strateg in junak Dušan
Zorc-Martin, Franc Bombač-Zorko, Jo-
že Janež-Krešo, Ivan Mohorič-Miha in
Franc Kandrič-Rudi. Prezgodaž so do-
movini darovali svoja življenja, trije
od teh že 1942. leta. To so bili nepo-
zabni Martin, Krešo in Miha. Od ome-
njenih je med nami danes samo še
Zorko. To so bili tovariši, od kate-
rih se v juriših nisi mogel ločiti.

Drugi tovariši, razen štirih, ki so
že služili vojaški rok bivše jugoslo-
vanske vojske, smo bili novinci, ki pa
smo bili pod tako dobrim vodstvom
že v kratkem času usposobljeni za
vsako borbo. Čeprav je bilo takrat v
gorah in po gozdu do pasu ali pa ce-
lo več snega, smo se vestno učili vo-
jaških veščin, posebno partizanskega
načina vojskovanja. Ko se nam je v
drugi polovici marca pridružilo še
pet tovarišev iz Laz pri Planini, je če-
ta štela 37 tovarišev. Bili smo dobro
oboroženi, saj smo si orožje »sposo-
dili« od razpadle jugoslovanske voj-
ske.

Vzporedno z vojaškimi vajami
smo se tudi politično izpopolnjevali.
Janez Hribar, takratni politkomisar

Sercerjevega polbataljona in Cveto
Močnik-Florjan, sta nas sproti sezna-
njala s političnimi dogodki po svetu
in nas tudi v drugem vsestransko po-
litično izobraževala. Povedati je nam-
reč treba, da nas več kot polovica ni
bilo organiziranih v članstvu KP ali
SKOJ. Iz tega je razvidno, kako pra-
vilno je KP na Rakeku, pa tudi dru-
god, pristopila k mobilizaciji širokih
ljudskih množic za borbo proti oku-
patorju. Združeni v Osvobodilni fron-
ti nismo več poznali strankarskih
trenj. Cilj je bil samo eden: strnjeno
v boj proti skupnemu sovražniku za
iste cilje, za svobodo in pravico vseh
delovnih ljudi. Omeniti moram, da
sta bila med nami takrat najbolj raz-
gledana Franci Pirc-Jovo in Anton
Debevc-Zvone, oba predvojna skojev-
ca, posebno Zvone, ki je že doma za-
vzeto prebiral razna politična gradiva
in bil tudi politično najspodobnejši,
je tudi v taborišču najbolj aktivno
deloval in bil že po enem mesecu po-
stavljen za politkomisarja bataljona.

Za kulturno življenje v četi je skr-
bel Stanislav Modec-Kostja, ki smo
ga že od doma poznali kot odličnega
glasbenika. Skupaj s svojim bratom
Francem-Lukom, Tonetom Urbanči-
čem-Kvirinom, Francem Mikužem-
Markom in Ivanom Turšičem-Iztkom
so sestavljali odličen pevski zbor. Po-
sebnost lepo je pel Marko, ki se ga je
zaradi lepega petja prijelo ime Slav-
ček. Partizanske pesmi, ki smo se jih
hitro naučili, so nas tako prevzele, da
smo bili ob tabornem ognju največ-
krat kar preglasni. Prvič smo se kot
dobri pevci izkazali tudi v javnosti
na mitingu 13. maja v Starem trgu
pri Ložu, v katerega smo skupaj z
drugimi četami Zidanškovega bataljo-
na vkorakali, ko so Italijani dan prej
pobegnili iz bojazni pred našim napa-
dom. To je bil zelo pomemben dogo-
dek, saj smo dobili novo osvobodeno

ozemlje — partizansko Loško dolino.

Iz tistih prvih naših partizanskih
dni se še živčijo pogosto spominjajo
tudi leteče patrulje Staneta Semiča-
Dakija, ki nas je večkrat obiskala in
naredila na nas izredno močan vtis.
V tem proletarskem udarnem vođu
so bili sami izbrani proletarci, drzni,
prekaljeni borci, ki so Italijanom de-
lali še posebne preglavice, saj so se
v belih oblačilih na smučeh v tistem
času pojavljali zdaj tu, zdaj tam. Tu-
di mi smo jih občudovali in vsakdo
od nas si je potihem želel priti v nji-
hovo enoto. Vplivali so nam poguma,
kar se je kasneje brez dvoma odra-
žalo tudi v naših borbah.

Dne 26. marca je bilo v našem ta-
borišču Smrekovec še posebno živah-
no. Bilo je veličastno. Zaprigele smo!
Tega dne zjutraj je v naše taborišče
prišlo okrog 30 tovarišev — novincev
iz okolice Ljubljane. Bili so iz Bre-
zovice, Galjevice, Barja in Vrhovcev.
Na čelu skupine je bil znan borec Ra-
siške čete Martin Kos-Martinov iz
Zgornjih Gamelj pri Ljubljani. Sku-
paj s to enoto smo postrojeni pred
dvignjeno zastavo zaprigele in zapeli
pesem »Naglo puške smo zgrabili«. Besedilo zaprisege je bral politkomis-
sar Šercerjevega polbataljona Janez
Hribar iz Loža, navzoči pa smo za
njim ponavljali besedo za besedo.

Ne bi bilo prav, če ne bi ob tem
omenili požiga vasi Ravnik. Dan pred
našo zaprisego, to je bilo 25. marca,
je enota, ki je skupaj z nami zapri-
segla, prispela nad vas Ravnik. Lep
sončen dan se je nagibal proti popol-
dnevu, ko je vodil te enote, Osvaid,
s svojim 12-letnim sinom, tudi parti-
zanom novincem, in Brankom, odšel
v vas polizvedovat o sovražniku. Ta-
koj ko je stopil iz gostilne, v kateri
so bili kratek čas, so naleteli na ita-
lijansko patruljo dveh vojakov, ki sta
jih legitimirala.

Obrambne priprave v radovljiški občini

Svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito pri občinski skupščini Radovljica je na 25. seji dne, 27. januarja, namenil največ pozornosti oceni obrambnih priprav pri uresničevanju nalog vseh organov in organizacij v krajevni skupnosti, združenem delu in občini. Kljub nekaterim pomanjkljivostim, ki so v večini primerov administrativnega značaja, je bilo delo v minulemu letu izredno uspešno. Ob tej ugotovitvi so na seji izrekli posebno priznanje prizadevnim članom krajevnih odborov za ljudsko obrambo, pripadnikom teritorialne ob-

rambe in civilne zaštite. Vsestranska pripravljenost vseh delovnih ljudi in občanov na splošni ljudski odpor se je pokazala na številnih preizkušnjah in vajah in ne nazadnje tudi pri množični udeležbi na tečajih in predavanjih. Le-ta so se zvrstila lani v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih.

Na osnovi sprejetih ocen so potrdili letošnji program obrambnih priprav, ki jih bodo že v bližnji prihodnosti v celoti prilagodili določilom novega zakona o ljudski obrambi, varnosti in družbeni samozaščiti. Zakon so že ali pa ga še bodo

tolmačili v vseh tozidih in krajevnih skupnostih strokovni delavci upravnega organa in predavatelji Delavske univerze. S tem v zvezi so zadolžene sindikalne organizacije in KK SZDL.

Na omenjeni seji je predsednik sveta za ljudsko obrambo tovariš Polde Pernuš podelil posebno priznanje republiškega sekretariata za ljudski odpor Magdi Jensterle, predstavici Skupnosti za zaposlovanje Kranj — enota Radovljica. — Tovarišica Jensterle je dobila priznanje za prizadevanje pri usmerjanju mladih v vojaške poklice. JR

preberite

● Srečanje borcev in aktivistov Briško-beneškega odreda

Ljubljanska sekcija Briško-beneškega odreda vabi borce Briško-beneškega odreda ter aktiviste in borce drugih enot, ki so delovale na območju Brd, Benečije, Režije in doline Soče na redno mesečno tovariško srečanje, ki bo v četrtek, 3. 2. 1977 ob 18. uri, v Klubu delegatov v Ljubljani, Puharjeva ul. št. 7.

Ljubljanska sekcija
Briško-beneškega odreda

Zadovoljni z lanskim delom

Občinski odbori ZRVS so si že ob začetku lanskega leta načrtovali katere naloge in akcije se bodo lotili na svojem območju, seveda poleg tistih, ki jim jih je nalagal republiški odbor ZRVS Slovenije. Programi dela so bili dokaj smeli, posebno tisti, ki so bili načrtovani v dopolnilnem programu občinskega odbora in krajevnih organizacij ZRVS, kar še posebej velja za občinski odbor ZRVS Zagorje ob Savi in njenih krajevnih organizacij ZRVS Zagorje-center, Kisovec in Izlake. Programi dela so bili seveda načrtovani skupaj s člani tamkajšnjih krajevnih skupnosti, borčevskimi in drugimi družbeno-političnimi organizacijami, posebno pa še z mladino. Še posebej pa je ob nedavnem pogovoru poudaril predsednik občinskega odbora ZRVS v Zagorju ob Savi JOŽE OCEPEK, da so v občini vso skrb posvetili uveljavljanju samoupravnih socialističnih odnosov, podružbljanju ljudske obrambe in družbene samozaščite.

— Omenili ste, da ste zastavljeni program za lansko leto, ki je bil mimorede rečen dokaj zahteven, v celoti izvršili. Kako vam je to uspelo?

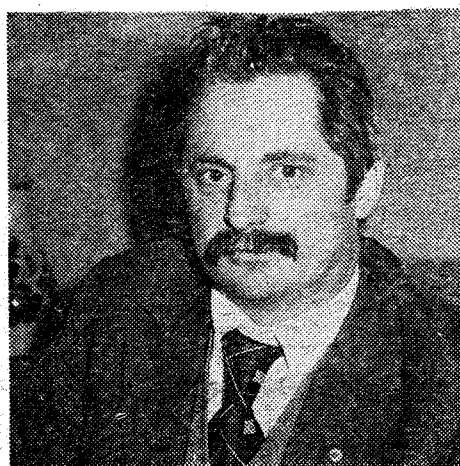
»Kot že rečeno imamo v naši občini tri krajevne organizacije ZRVS, ki so dokaj številčne in delovne, tako ves program vzgoje in urjenja izvajajo samostojno, seveda s pomočjo občinskih komisij pri občinskem odboru ZRVS za posamezne naloge.

Lani smo tudi uspeli v vseh krajev-

nih organizacijah ZRVS ustanoviti aktivne ZK, ki so že veliko storili pri delu v organizaciji. Veliko pomoč pa pričakujemo od teh aktivov tudi v letošnjem letu, saj nas čaka pri sprejemanju rezervnih vojaških starešin v ZK in pri izvajanju programa idejnopoličnega izobraževanja članov zares veliko dela, katerega se ne smemo lotiti površno! Pred rezervne starešine se namreč postavljajo vedno bolj zahtevne naloge od strokovnega izobraževanja do idejnopoličnega izpolnjevanja. Zavedamo se namreč, da le tako usposobljeni starešine lahko uspešno opravljamo svoje dolžnosti, ki nam jih nalaga ljudska obramba in družbena samozaščita naše družbe!«

— Iz vašega programa del, ki ste jih izvršili lani se vidi, da ste veliko časa in dela posvetili številnim praznovanjem, razstavam, tekmovanjem itd. v občini?

»Res je! Lani smo uspeli pripraviti razstavo fotografij oboroženih sil, teritorialne obrambe in civilne zaštite, ki je bila v Delavskem domu v Zagorju. Manjše razstave slik pa smo pripravili še v domu družbenopolitičnih organizacij v Kisovcu, v osnovnih šolah Ivana Skvarca in Toneta Okrogarja. Predvajali smo vojaške filme za vse osnovnošolce, izvedli strelska tekmovanja med šolsko mladino z zračno puško. Mladinci poklicnih šol so tekmovali z malokalibersko puško, medtem, ko so ekipe teritorialnih enot, rezervnih vojaških

Predsednik občinskega odbora ZRVS Zagorje ob Savi JOŽE OČEK

starešin, milice in ekipe TO v delovnih organizacijah naše občine tekmovala z vojaško polavtomatsko puško.

Seveda smo se vključili tudi v prireditve, ki so bile namenjene praznovanju JLA in katerih se je udeležilo več kot 2.000 občanov. Na zaključni prireditvi, ki je bila še posebno svečana, so bile podeljene plakete, ki jo je prejel svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito občine Zagorje ob Savi in pet posameznikov!«

TONE URBAS

● Popravek

Pri objavi mojega pisma v TV-15 št. 2 od 20/1-1977 »Rasiška četa in njeni boji«, je prišlo verjetno do »tiskarskega škrata«. V četrtem odstavku, ko je govora o lastnikih »Kopačeve« domačije, je del teksta izpuščen. Zal nimam kopije tega pisma, da bi vam ta tekst lahko dobesedno citiral. Glasiti pa bi moral ta odstavek nekako takole: »Zadnji lastnik »Kopačeve« domačije, Franc Krmelj, je po osvoboditvi umrl. Na tej kmetiji živi sedaj žena pokojnega Železnika, ki je to kmetijo kupil, Ivana Zeleznik z otroki. Domačija spada pod Ožbolt nad Zmncem št. 13«.

Sicer pa je najbolje, da pogledate moje pismo in objavite v naslednji številki vašega glasila ustrezen popravek.

Zeno zadnjega lastnika Franca Krmelja so namreč belogardisti na zverinski način ubili, kar sem tudi omenil v svojem pismu. Pokojni Franc Krmelj je bil tudi partizan in je imel ilegalno ime Gavrilov.

V pismu Cvetka Novaka, ki ste ga objavili skupaj z mojim pismom, je omenjen tudi priimek Sojkar. Gre namreč za pastorka Franca Krmelja in to Franca Fojkarja, ki je bil tudi partizan in je imel ilegalno ime Janko Jelovski. Nazadnje je bil zaposlen kot sodnik za prekrške v eni izmed ljubljanskih občin, dočim je sedaj že upokojen in stanuje nekje v Ljubljani.

Stane Pečar,
Podlubnik 90,
p. Skofja Loka

Vse močnejši in enotnejši

»...Naše ljudstvo je sklenilo, da bo za vsako ceno branilo svojo neodvisnost, samostojnost in pravice do lastne razvojne poti. V tem je tudi ves pomen našega sistema splošne ljudske obrambe, ki ga uspešno uresničujemo. To je v resnici revolucionarna in osvobodilna ideja, ki je pod vodstvom tovariša Tita in partije dobila polno potrditev v narodnoosvobodilnem boju in se je v povojnem obdobju močno vgradila tudi v narodnoosvobodilne boje drugih narodov. Ni mogoče premagati ljudstva, ki je pripravljeno, da se bo do konca bojevalo za svojo svobodo...

Priče smo nenehnim poskusom, da bi z delovanjem iz tujine podrl temelje naše samoupravne socialistične družbe ter oslabil enotnost naših delovnih ljudi ter naših narodov in narodnosti. Posebna oblika pritiska so tudi razne špekulacije o domnevno negotovi prihodnosti Jugoslavije. Na vse te pritiske odgovarjamo: Naj ne bo nihče zaskrbljen zaradi prihodnosti Jugoslavije. Zanj bomo že sami poskrbeli. Postajamo toliko varnejši, kolikor smo notranje močnejši, enotnejši in sposobnejši, da na najširši samoupravni podlagi rešujemo svoje probleme, kolikor učinkoviteje krepiamo samoupravni in materialni položaj delovnih ljudi in ljud-

stva. S tem zožujemo prostor sovražnikovemu delovanju in vnaprej vzamemo pogum slehernemu potencialnemu agresorju...

Zgodovinska premoč samoupravljanja je v tem, ker neposredna odgovornost ljudi in narodov za njihovo prihodnost razvija najširšo ustvarjalnost in pobudo na slehernem področju življenja, pa tudi na področju notranje in zunanje varnosti. Vsak delovni človek postaja tako aktiven bореc in čuvaj neodvisnosti države. Delovni človek danes ne more ločevati svojega dela in ustvarjalnosti, svojega razrednega interesa in svoje intencitete od vprašanj obrambe in zaštite...

Udarina sila našega obrambnega sistema je močna in moderno opremljena Jugoslovanska ljudska armada, usposobljena, da v vsakem trenutku ustrezno odgovori na kakršnokoli poskus agresije. Temelj tega sistema pa je samo ljudstvo s svojo teritorialno obrambo, pripravljeno, da se z orožjem upre agresorju povsod, v vsaki tovarni, na ulici in v naselju...

Mislim, da je najpomembnejše to, da ta dejavnost vse bolj uspešno poteka v družbeni bazi, v temeljnih samoupravnih organizacijah, v družbenopolitičnih organizacijah, društvih in združenjih...

Doseženi rezultati kažejo, da smo na dobri poti, saj pomenijo, da notranja in zunanja varnost resnično postajata zadeva konkretne pobude ter zavestne in organizirane akcije milijonov ljudi, da vse bolj uspešno napredujemo k resničnemu podružbljanju tudi tega našega področja življenja in dela. Toda naj bodo ti rezultati še tako veliki, potrebno je vendarle povedati, da je resnične možnosti, ki jih daje naš samoupravni sistem, mogoče še bolj izkoristiti. To se posebno nanaša na tista okolja, kjer samoupravno življenje tudi drugače ni razvito in kjer so ljudje malo vključeni v reševanje družbenih vprašanj. V takšnih okoljih se tudi srečujemo s pojavi, da se konkretna vprašanja ne postavljajo pred delavce, da bi ti o njih razpravljali in odločali, marveč se kot »vojaška skrivnost« rešujejo za zaprtimi vrati, v ozkem krogu. Za nas pa je najpomembnejše ravno to, da so delavci nosilci celotne dejavnosti, zakaj ravno to daje največjo moč splošni ljudski obrambi...

Iz razprave DUŠANA PETROVIČA-SANETA, ki jo je imel na seji zvezne konference SZDL, ki je minuli teden obravnavala dosedanje delo in naloge socialistične zveze v pripravah za obrambo domovine.

● Tovariško srečanje v Pomjanu

Dne 5. februarja 1977 bo ob 17. uri v Pomjanu (v prostorih bifeja) tovariško srečanje preživelih borcev Komande mesta Koper, Mornariškega odreda, dela Istrskega odreda ter dela Komande Istrskega vojnega področja in GAP.

Ob tej priložnosti bomo borem in svojem padlih ter umrlih borcev imenovanih enot kot priznanje za sodelovanje v boju za osvoboditev slovenske Istre podelili knjigo »Slovenska Istra za svobodo«.

To obvestilo velja kot vabilo za vse, ki bi morda vabila ne prejel pravočasno.

Odbor domicilne
enote KM Koper

BIL SEM V TOMŠIČEVI BRIGADI

Prenekaterikrat ga srečam in vselej je veder, nasmejan. Ustavi konja, stopi z voza, si popravi moder predpasnik in prične:

— Arduš, saj bo šlo. Spomladi smo na veliko godrnjali, da bo za kmeta hudičmanovo žaltava, glej, pa je vsega zadosti. Čakaj, bom kar obrnil in bova v kleti malo poklepeta.

In zares obrača, pri tem pa nežno ravna s konjem, zakaj konj je BALIŽEVEMU MIRKU iz Vrboja pri Zalcu zares najljubša žival.

— Veš, brez konjev tudi v partizanih ni šlo, nadaljuje ob kozarčku doma pridelane izabele. Da bi kaj napisal, praviš? Kaj, ko bi se kar takole, iz oči v oči pogovorila? Velja?

Velja!
— Mirč, da se ne boš preveč hvalil! Slišiva glas z dvorišča. To je žena Lizika, ki pripravlja kuho za svinje. Na oko je utesnjeno, pa vendar je na dvorišču množica perjadi: kokoši, purani, gosi, race, petelini in še kaj. V hlevu, ki zares ni prevelik, repov kar mrgoli, prašičji rilci pa privzdigujejo korita. Mirč nazdravlja in se pritajeno smehlja.

— O, saj kar gre to naše kmečko življenje! Gre, če se znaš ob pravem času prav obrniti. Jaz jim imam trinšestdeset, Lizika trinpetdeset. Pomaga jo tudi otroci. Tudi snaha je pridna. Največ pa postoriva žena in jaz. Pa tudi to je nekaj vredno, da imam kar čedno pokojnino. Zemljo so mi po vojni pobrali, pa sem moral v službo, v državni sektor, Kmetijski kombinat Zalec, obrat Vrbje. Bil sem delovodja. Čez čas sem spet dobil nekaj zemlje, zbolel sem in so me upokojili. Štela so se mi tudi partizanska leta, ko sem bil v Tomšičevi brigadi. Ja, to so bili časi!

Pijeva savinjsko kapljico in se pogovarjava. Kako se Mirč izmika! Govori: »Veš, jaz nisem za v časopis. Pogled, kakšen sem. Za cent in še več me je. Kmetavzar. Po zemlji in hlevu smrdim. Vsi govorijo, da ima Baližev Mirč denar. Brez flica res nisem, a mi tudi hudo ni ob treh zjutraj iz postelje vstati. Najprej grem v hlev. Kaj bomo čez dan delali, razmislim že ponoči. Včasih skupaj z Liziko narediva načrt. Delava od ranega jutra do poznega večera. Često tudi ponoči. Na kmetih je tako in takega življenja smo vajeni.«

Med njegovim pripovedovanjem pomislim, da je Baližev Mirč izredno širokogruden, srčno dober, sočloveku pri-skoči na pomoč, če le more. Kadar govori, se ves razživi, prispodob iz vsakdanjega življenja je v njegovem besednjaku veliko, vse so neverjetno kmečko obarvane, tople, prave iskric iz hleva, s polja in gozdov.

Da, iz gozdov!
— Res je, bilo je pa takole: V stari Jugoslaviji smo bili kot kmečka družina sokolaši. Večkrat se je celo slišalo: pogledajte tele Baliže! Šopirijo se, prsijo, nekam preostro so naravnani proti državi. Ja, takšni smo bili. Pri SOKOLU ni bilo nič slabega. Telovadili smo, kadar pa smo politizirali, je bila vedno prisotna misel na domovino. To pa!

V starojugoslovanski vojski sem tudi bil. V intendaturi. Odslužil sem rok, pozneje pa mi je vsa ta reč še kako prav prišla. Tudi v nemški vojski sem bil. Priznam. Bili smo letniki, ki smo morali iti. Takrat, ko sem šel, je bilo o partizanstvu še presneto malo slišati. V široki Rusiji, v tej prostrani deželi, pa sem doživel tisto, kar me še danes pretresa. Na eni strani ruski narod kot eno samo kleno srce, na drugi gestapovci, ki so te ljudi klali, kot mi koljemo živino. Videl sem, kako je nek oficir dvignil brzostrelko, nameril v ne-močne ljudi, ki so prosili usmiljenja, potem je drdral rafal za rafalom in pred hišo so obležali otroci in starši. Nemška drhal je zažgala hišo, skedenj in zmetala v ogenj vse, kar je sploh ležlo živga po tistem koščku ruske zemlje.

Kapljica ne gre po grlu. Kozarca obstaneta na velikanskem sodu, dva para oči gledata skozi okno v pozno-

množno znanec. Veliko nas je bilo iste-ga mnenja: domov!

Seveda je bilo doma vse narobe. Starejše ljudi je bilo težko do kraja prepričati. Imel sem star nahrbtnik in v njem skrito starojugoslovansko pišto-lo. Z zastarelo opremo sem krenil proti Šentilju in Velenju. Tam so domovali tomšičevci. Mnogi so me poznali, ve-deli so, da sem iz Vrbja pri Zalcu, da sem pristna kmečka korenina in se spoznam na živali. Zato je komandant takoj odredil:

— Tovariš, ti boš naš intendant!
— Da, bil sem v Tomšičevi brigadi. Imam nekaj medalj, pa to ni važno. Pomembno je to, da smo bili izredno dobri tovariši. Tolkli pa smo se, to je res. Dobro se spominjam trenutkov, ko je prišla depeša:

— Tomšičevci, naprejš!
In smo šli. Saj vem, bili smo enota slavne štirinajste divizije. Divizije, ki je morala prek Karavank na Koroško.

jesensko svetlobo, ki nemo spremlja pogovor, pogovor o ljudeh, ki niso bili krivi, pa vendar je krivda zapisana globoko v srcu.

— Ranjen sem bil. Sklenil sem, da grem domov, čeprav za ceno življenja. Tudi v nas, čisto navadnih kmečkih ljudeh, je znova in znova klicalo: domovina, ti si kakor zdravje!

Potem pove, kako se je kot ranjenec prebijal od bolnišnice do bolnišnice, dokler ni prišel do zdravnika, ki je bil Čeh in mu je kar v obraz rekel:

— Domov moraš. Pomagal ti bom.
— Še danes vidim njegov topel pogled. Kakor da sem v tistem trenutku začutil silno krivdo. Mirč, kaj iščeš tu-kaj?

Res mi je pomagal. Na Spodnje Šta-jersko je v tistem času malokdo prišel. Bilo je mnogo tveganj, toda uspel sem. Kot ranjenec sem prišel v Novo Celje. Tudi tam je bil nemški lazaret. Bol-nišnica. Že v prvih urah sem srečal

Spotoma smo se hudičevo topli. Na primer pri Ravnah na Koroškem. Mi smo krajev rekli — Guštanj. Tam okoli je Nemcev kar mrgolelo. Pa četnikov in ustašev. Vedeli so, da bo vsak čas konec in so bežali. Bežali pred roko pravice. Obkolili smo jih in vžgali. Od vseh strani, s lahkimi in težkimi orož-jem. Pokalo je, bil je pravi sodni dan. Zmaga je bila v naših rokah. Zajeli smo ogromno stvari. Tudi množico se-stradanih konj. Komandant mi je uka-zal:

— Mirč, na tebi je vrsta. Postreli te okostnjake!

Ukaz je ukaz. Še zlasti, če je ukaz komandanta brigade. Srce je krvavelo. Vmes so bili tudi mladi konji. Sestra-dani, izčrpani, sarna kost in koža. Pa-dali so drug za drugim. Padali v tem-no grapo. In v mislih sem se spraševal: Mirč, kako pa doma? Je še kako kljuse v hlevu? Ja, kmet pa brez konja!

Jurišali smo na Koroško, na avstrij-

ske Koroško. Natanko se spominjam, kako smo čakali v zasedi, čakali smo Nemce v strogi pripravljenosti. Potem pa začne komandant kričati:

— Fantje, na cesto, vojne je konec! Huraaa! Objemali smo se, rafali so sekali modro nebo. Pa smo le dočakali, pa smo le doživeli.

Prišli smo v Celovec. In tam prvo razočaranje. Mislili smo, da je vse to naše, pa so nas ustavili Angleži. Nazaj! Zakaj nazaj? Tak je ukaz najvišjih! Takrat te politike nisem razumel. In še mnogi ne. Ljudje, Korošci, so nas spre-jeli z vso toplino, kakor da smo si pravi bratje in sestre. Tam pa povelje: nazaj!

Tudi na Gosposvetskem polju sem bil. Na prestolu sem sedel. Bil je mr-zel in z mahom poražen. Pa vseeno se mi je zazdelo, da sem kmečki kraj. Mislim si: ko bi me naši videli!

Kmalu je prišlo tisto usodno: šti-rinajsta gre v Banat! In smo šli. Ne, vozili smo se. V živinskih vagonih. Ja, Banat! No, tudi tam je po svoje lepo. O, veliko sveta sem prebredel v tej vojni. Nisem mislil, da jo bom tako poceni odnesel. Ko pa sem prišel do-mov, so se začele nove težave. Zadruga, arondacije, huda kri, prepiri. Poročil sem se, vse je kazalo, da pravi kmet ne bom nikoli več. Glej, pa se je z leti vse skupaj obrnilo in spet imam štiri hektare.

— Pijva! Boš kaj prigriznil? Lizika, tak prinesi, no!

BALIŽEV MIRKO iz Vrbja pri Zalcu takrat, ko so mu pobrali zemljo, ni obupal. Vključil se je v novo življenje. Celih deset let je bil predsednik kra-jevne SZDL in takrat so v Vrbju ve-liko naredili. Zgradili so zadrugi dom, popravljali ceste, postavili perišče in še kaj.

Kaj pa danes?
— No, na sestanke grem. Posebno, če je kaj zaradi kmetijstva. Moraš. Ti-ste zagnanosti pa ni več. Vedno bolj smo vase zaprti. In to ni dobro. Po moje že ne. Med vojno pa smo bili taki tovariši!

Ja, v združenju sem tudi. Podofi-cirji in oficirji. Rad grem na sestanke, še celo v odbor sem. Tam se sreču-jemo stari veterani in klepetamo, obu-jamo spomine. To je dobro. Zgodi se, da bi nas rad kdo utišal, pa se ne damo. Prižge cigareto, si popravi klobuk, naravna predpasnik, vrže oči na dvo-rišče, v mislih zaobjame ves svoj grun-tec, gre z rokomav preko, še vedno od sonca zagorelega čela in se prešerno nasmeje.

— Samo da je mir. Jaz pravim: ti-sti, ki ni vojne okusil, ne ve, kaj ima-mo, arduš, da ne ve. Jaz še ponoči o tem razmišljam. Veš, čas pa teče. Zdi se mi, da sem šele včeraj odložil pišto-lo in brzostrelko, pa je tega že trideset let. Na zdravje!

Ko sem se vračal, sem Mirčevo pri-poved znova in znova premleval. Bolj ko sem premišljeval, bolj se mi je ra-zodevalo tisto pravo kmečko življenje, ki ga živita Mirč in Lizika.

DRAGO KUMER

Mati devetih partizanov

Aprila je prenehalo biti blago srce partizanske mame Jožefe Hrast iz Livka. Njena trnjeva pot se je začela pred sedeminosemdesetimi leti v beneški vasi Čepeljšče blizu Trčmu-na. Že takrat je z vsem srcem pri-sluhnila besedi buditelja slovenske Benečije Ivana Trinka-Zamejskega.

Ko se je omožila, se je tudi prese-lila v Livek, ki je spadal pod Avstri-jo. Začela se je prva svetovna vojna in morala je bežati v pregnanstvo z dvema sinovoma, mož pa se je bil na ruski fronti. Kasneje je število otrok naraslo na devet. Bili so sami sinovi.

Težavno je bilo njihovo življenje in le malokateri je dobil delo. Vse kri-vice pa so enkrat poplačane. Sinovi so postali partizani in se z dušo in s sr-cem borili proti krivičnemu in nasil-nemu fašističnemu sovražniku. Mati in oče sta bila zelo ponosna na nji-hov partizanski boj. Najraje sta se

spominjala bitke 7. aprila leta 1945, ki sta jo lahko opazovala pod Livski-mi Ravnami in ki so se je udeležili kar trije Hrastovi sinovi.

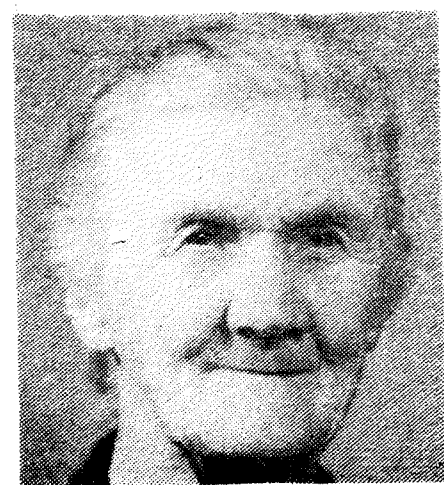
Tudi mama Jožefa je velikokrat hodila na stražo ob stezi za vasjo, da ne bi partizani ali kakšen njenih si-nov, padli v zasedo na kurirski poti. Po končani vojni so se vrnili vsi, ra-zen Joškota, ki je padel na Pagu, v sklopu Prekomorskih brigad.

Ko je bilo mami osemdeset let, ji je neki star partizan napisal pesmico:

*Devet sinov si ti rodila,
devet sinov je v borbo šlo,
devet na juriš se je zagnalo,
ker za svobodo se je šlo.*

Zveza borcev in vaščani, znanci ter prijatelji so jo pospremili na zadnji poti z najlepšimi spomini.

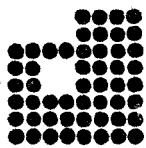
IVAN KURINCIC

Jožefa Hrast iz Livka

TV-15

NAŠ TOVARIŠ

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.*

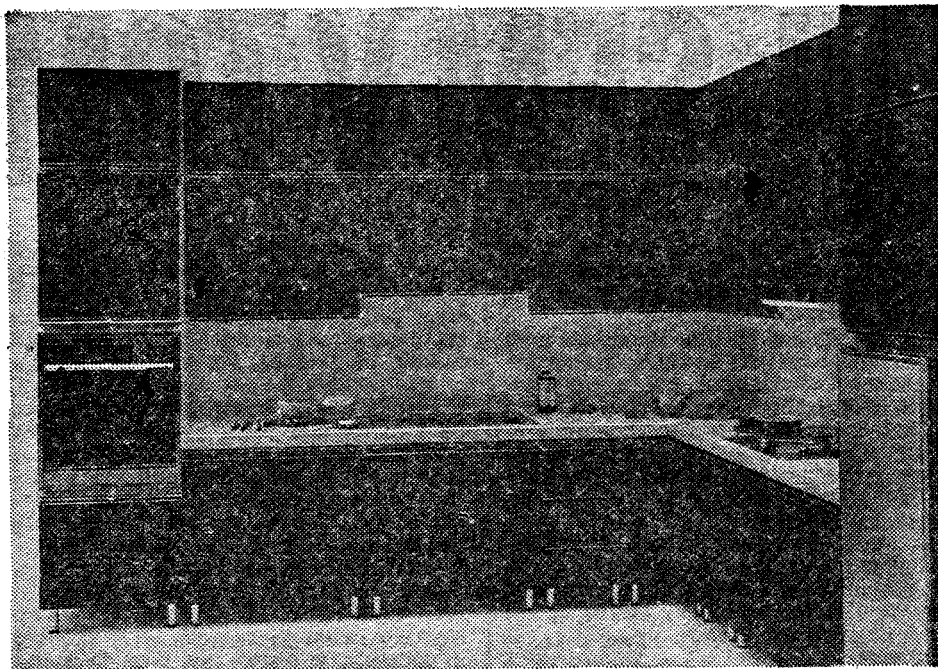
Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

KUHINJA FORMA

KUHINJE LIPE VNAŠAJO NOVE PRIVLAČNOSTI ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Sestavljeni program naših kuhinj ustvarja udobnost, svetlobo in toplino, skratka nov ambient za nov način življenja. Odlikujejo se po kvaliteti, funkcionalnosti, eleganci in sodobnemu videzu. Vgrajeni gospodinjski aparati omogočajo gospodinjni dober in ekonomičen raspored časa. Prepričajte se o kvaliteti in funkcionalnosti naših kuhinj! Zato so naše kuhinje tiste, ki jih že dalj časa iščete.

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA - JUGOSLAVIJA - TELEFON 065-73010/73011 - TELEX: 34340

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2

Telefoni: direktor: 61-804, centrala 61-025, industrijska prodajalna 61-965 in 61-805,

Obrat: BRDO 61-802, INDOF 58-546

Telesi račun: 50100 601-10077

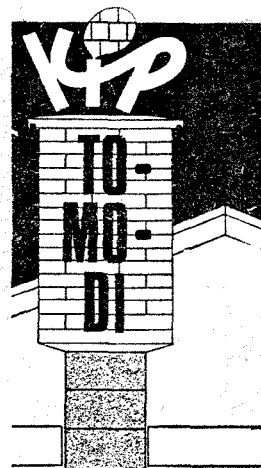
VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni material — apno cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike.

Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice. Informacije 61 965

KRIŽANKA

						SESTAVIL:	PESNIŠKA	RAZPOKA	NEVARNA J.
						KOPRIVŠEK	STOPICA	V KOŽI	PADAVINA
						UMETNOST			
						(latin.)			
						OSEBA IZ			
						MAHAB-			
						HARATE			
						TURŠKI			
						VELIKAŠ			
						BOG			
						GOZDOV			
						PRE-			
						GLEDNIK			
RISAL:	STAROSTA	PODROČJE	VRSTA	REKA V	Ž.IME				
JAK			PREPROG	ISTRI					
FILMSKA					VRATCA V				TV-15
ZVEZDA					PLOTU				
					POPIVANJE				
STROKOV. ZA								MLADA	TUPOLEJ
TERAPIJO								SADIKA	
KIKIRIKI							MOUNT		
							MESTO		
							V SZ		
TEHNIŠKI						ČRNSKO			
POKLIC						PLEME			
						IDEJA			
LATINSKI			Ž.IME	GORA	TEŽKE				OBER
VEZNIK				SAMOSTANOV	SANJE				
IZOBRAŽEV.					SULTANOV				
USTANOVA					UKAZ				
					PREDLOG				
VNETJE						LIJAK			
ŠARENICE						MOSTAR			
HOLANDIJA									
ANTIČNI					NAŠ				
TUNAK					KNJIŽEVNIK				
					(DANILO)				

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Uporablja se za peči in kotle od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13

Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki Montažno industrijskega podjetja!

Ce želite biti tudi vi 28. februarja letos med udeleženci

Nepozabnega spominskega izleta v Egipt,

se prijavite v Turistični agenciji INEX na Titovi 25 v Ljubljani ali po telefonu 061 — 312-995. Za štiridnevni izlet v Kairo, El Alamein, Aleksandrijo, Geneifo, Memphis, Sakkari, Gize bo potrebno odšteti 4.400,00 dinarjev po osebi.

Izkoristite lahko možnost plačila v treh zaporednih obrokih.

PRIJAVITE SE ŠE DANES!

**Peter
Kozlovič-Zerjav**

V petek, 7. januarja 1977 smo številni sorodniki, soborci, prijatelji, znanci in vaščani pospremili k zadnjemu počitku na trsaško pokopališče v Slovenski Istri 73-letnega Petra Kozloviča-Zerjava, znanega predvojnega protifašista, očeta šestih otrok.

Pokojnik je bil rojen v Trseku leta 1904. Leta 1921 se je kot 17-letni fant udeležil znanega narežanskega upora. Med fašistično okupacijo je bil trikrat zaprt. V NOV se je organizirano vključil že pred kapitulacijo Italije. Opravljal je dolžnost predsednika OF in NOO odbora, gospodarskega referenta idr.

V njegovi hiši so se leta 1944 zbirali aktivisti NOV, pri njih je bil sedež štaba prvega in tretjega bataljona Istrskega odreda in KM Koper, kurirska javka, zlasti pa shajališče mladink in mladincev, saj je bila Petrova starejša hčerka sekretarka SKOJ.

Janez Lapajne

Drugega decembra lani so številni občani iz Šempasa pospremili na zadnji poti nekdanjega udeleženca NOV Janeza Lapajno-Faraza. Rodil se je leta 1919 v Idrijskih Krncah in je bil med prvimi v vasi, ki so prišli za orožje. Med partizane je odšel leta 1943. Istega leta je postal član KP. Od ustanovitve Vojske brigade pa vse do konca vojne je bil v njej orožar.

Tudi po osvoboditvi je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Bil je nosilec petih vojaških in civilnih odlikovanj. Vrsto let je bil zaposlen v upravi javne varnosti.

Alojz Mohar

V Preserju so se 1. decembra lani za vedno poslovili od tovariša Alojza Moharja iz Kamnika pod Krimom. Rodil se je leta 1901 v vasi Retje. Bil je aktiven udeleženec NOV. Zaradi posledic vojne je postal invalid in v zadnjih letih življenja je postal težko pokreten. Zadnjih pet let je preživel v Kamniku, kjer mu je letos umrla tudi žena Marija. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Jakob Dušak

Na pokopališču v Podkraju so se novembra lani poslovili od Jakoba Dušaka številni občani iz Velenja in okolice. Jakob se je rodil pred 71. leti v Galiciji pri Zalcu. Njegova

življenjska pot je bila polna tegob in razočaranj. Zaposlil se je v rudniku lignita v Velenju. Bil je večkratni udarnik.

Leta 1944 se je vključil v NOV, deveto brigado, ki je bila takrat na Graški gori. Pozneje je bil borec Cankarjeve brigade. Bil je odlikovan za hrabrost in za zasluge za narod.

Janez Kovačič

Janez Kovačič se je rodil leta 1905 v Rakitni. Ves čas vojne je aktivno delal za NOV. Zaradi posledic vojne je bil slabega zdravja — zlasti v zadnjih letih.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Alojz Sedej

Alojz Sedej se je rodil leta 1911 v Jeličinem vrhu nad Idrijo. Že ob rojstvu so mu grozili smrtonosni strelji topov na soški fronti. Krivična Rapalska pogodba pa je tudi njegovo domačijo onstran Žirov prepustila tujcu. V letu 1938 je bil kot italijanski državljani vpoklican pod orožje. V Afriki se je takoj, ko je bila za to priložnost, vključil v prekomorske partizanske enote. Z njimi se je maja 1944 vrnil v domovino. Na ozemlju Črne gore in Makedonije je dokazal pripadnost svojemu narodu.

Vsa njegova družina je sodelovala v NOV. Dva brata sta padla kot borca NOV. Alojz je bil nosilec vojnih in povojnih odlikovanj.

Pokopali smo ga 22. decembra lani na pokopališču v Kranju.

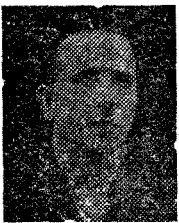

Janez Skok

Že precej časa nas loči od tistega oktobrskega dne, ko smo se na Vojskem poslovili od aktivista Janeza Skoka. Rodil se je aprila 1899. Ko je okupatorjeva grabežljiva roka segla po našem ozemlju, ji bil njegov cilj pomagati ljudem, ki so se borili za osvoboditev.

Prvi partizani, ki so prišli na Vojskarsko planoto, so našli zavetje prav v njegovi hiši. Domačija Gačnik pa je sprejela tudi gojence partijske šole, ki so tu nemoteno končali 4. partijski tečaj. Da so ljudje na Vojskem in širši okolici dobivali v roke naše časopise, je veliko prispeval prav pokojni Janez. Z bratom Andrejem sta na svoji žagi pripravila les za postavitev partizanske tiskarne „Slovenije“.

Njegovega pogreba se je udeležilo veliko število ljudi.

Anton Bogolin

Sredi leta 1976 je nepričakovano preminil v 67. letu starosti Anton Bogolin iz Imenske gorce. Rojen je bil v Gostinci pri Pilštanju. Mladost je preživel v bosanskih rudnikih.

V NOV je stopil leta 1942 in sicer v Dalmatinsko brigado. Bil je dvakrat odlikovan. Na pokopališču Podčetrtek smo ga spremili borci s praporom.

Marko Radič

Marko Radič se je rodil aprila 1921 v Podorljaku pri Trogiru. Junija 1942 se je vključil v ilegalno delo za NOV. Septembra istega leta je bil sprejet v SKOJ, februarja naslednje leto pa je stopil v Trogirski odred. Kasneje se je moral zaradi bolezni vrniti domov, kjer je nadaljeval delo kot inštruktor SKOJ.

Aprila 1943 so ga Italijani aretirali in odpeljali v zapor. Iz Šibenika so ga odpeljali v taborišče na otok Zlarin, od tam pa v italijansko taborišče Renicci. V NOV se je vključil leta 1943 in je 5. maja 1945 sodeloval v bojih za Trst.

Zaveden in aktiven je ostal tudi po vojni. Pokopan je bil decembra lani na ljubljanskih Zalah.

Franc Bonča

Franc Bonča se je rodil leta 1920 v Stržišču. Po kapitulaciji Italije je odšel med partizane v Kosovelovo brigado. Postal je vodnik. Prejel je tudi odlikovanje za hrabrost.

V spominu ga bomo ohranili kot poštenega in delovnega človeka ter dobrega tovariša.

Alojz Olah

V Izoli so se decembra lani za vedno poslovili od predvojnega komuniste in borca Lojzeta Olaha. Rodil se je leta 1908. Do 14. leta starosti je živel s starši v Trstu. Pred fašizmom je družina odšla iz tega mesta na Jesenice, kjer se je Lojze znašel v krogu jeseniških železarjev. Leta 1936 je bil sprejet v KPJ.

Kmalu po okupaciji se je vključil v OF. Leta 1943 je odšel med borce Prešernove brigade. Bil je trikrat ranjen in se nekaj časa zdravil v bolnišnici „Franja“.

Za drzne akcije v NOV je bil odlikovan z ordenom za zasluge za narod.

Ciril Kocjančič

Pred nedavnim smo na pokopališču v Kranju pokopali nekdanjega borca Prešernove brigade, Cirila Kocjančiča. Rodil se je v maju 1925, na Jami pri Žužemberku. Njegova družina se je preselila 1935 v Kranj.

V letu 1943 je prostovoljno vstopil v NOV in se v Prešernovi brigadi bojeval do osvoboditve. Njegovi soborci se ga s ponosom spominjajo kot hrabrega borca, ki je kot bombaš jurišal na številne bunkerje in sovražnikove postojanke po Gorenjskem in Primorskem.

Zahrbtna bolezen ga je mnogo prezgodaj iztrgala iz naših vrst.

Ste poznali Čeboklijeva brata?

V Šminelu pri Postojni je pognala globoke korenine zavedna in žilava Čeboklijeva družina. Po prvi svetovni vojni sta živela na domačiji oče in mati z devetero otroki. Vsi so pridno kmetovali in gozdarili. Toda za domačajoče otroke je postala kmau domačija pretesna. Takratna okupacijska oblast jim ni dajala prav nobene možnosti za uk v tem ali onem poklicu, pa tudi za zaposlitev ne.

Pošteni fantje so bili tudi navdušeni in dobri pevci. Toda takrat je bilo v materinem jeziku, v slovenskem jeziku, prepovedano peti in celo govoriti. V njih je vse bolj rasel uporniški duh. Tako sta Tine in Jože, da bi se izognila fašističnemu nasilju, pobegnili v Jugoslavijo. Leta 1925, ko je odšel čez mejo Tine, je imel borih šestnajst let. Dve leti kasneje je odšel za njim petnajstletni Joško. V Ljubljani se je Tine izučil za mehanika, Jože pa za pečarja. Tine je delal precej časa v Sevnici,

Jože Čebokli

Tine Čebokli

od koder ga je podjetje in. Dukica leta 1937 premestilo h gradnji železniške proge Bihac-Knin. Pri omenjenem podjetju je tedaj na tej progi delalo več Primorcev. Med njimi so bili tudi Boris Karis, Viktor Mrak, Milan Volič in Franc Čepirka. Leta je bil iz iste vasi kot brata Vodopivec (iz Pivke), znana komunist, ki sta bila takrat v Zagrebu. Čepirka je dobival od Vodopivcev iz Zagreba partijsko literaturo, ki so jo pri gradnji železniške proge študirali vsi omenjeni fantje — poznejši borci NOV.

Tine Čebokli je bil pravi proletarec in ognjevit revolucionar je bil tudi njegov brat z ilegalnim imenom Ribernik. Policija ga je kmalu uvrstila v seznam „sumljenih“. Leta 1938 je bil aretiran in po treh tednih izročen italijanskim oblastem. Tudi v Italiji je bil nekaj tednov zaprt. Med služenjem vojaškega roka v Torinu so ga strogo nadzorovali. Sumili so, da širi med vojaki komunistične ideje. Jože je neprestano tuhtal, kako bi se jim izmuznil. Vojaški dopust je izkoristil za pobeg v Jugoslavijo. Uspelo mu je priti do brata v Zemun. Menda je bilo junija leta 1941, ko so dobili domačini njuno poslednje sporočilo, ki ga je napisal Jože. Na koncu pisma je zapisal: »Prišel je naš čas! Nasvidenje v svobodi!«

Vsa dolga vojna in povojna leta so domači zaman čakali, da bi se tako ali drugače oglasila. Uspelo pa jim je zvedeti, da sta oba padla že leta 1941 nekje v bližini Zemuna. Prosimo vse, ki bi karkoli vedeli o delu in življenju ter o smrti omenjenih bratov, naj pošljejo podatke na naslov: Katarina Vehar, Nade Žagarjeve 4, 66000 Koper.

Za nami je enajsta seja univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije, ki je s pogledom nazaj, točneje z iskanjem odgovora na vprašanje, kako se uresničujejo sklepi in spremljajo stališča desete seje univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije (slednja je bila, da opozorimo, posvečena obravnavi poteka javne razprave o osnutku zakona o združenem delu, ki je, s posebnim poudarkom na uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v visokem šolstvu in znanosti, potekala v univerzitetni sredini od maja do oktobra lani!) — spregovorila predvsem o delovnem programu univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije za leto 1977.

Pa spregovorimo o teh družbenopolitičnih prizadevanjih, še kako pomembnih za dejavnost celotne univerzitetne organizacije zveze komunistov, tudi mi.

Gre za pospešena prizadevanja, usmerjena v uresničevanje družbene preobrazbe visokega šolstva in znanstveno-raziskovalne dejavnosti, začrtane z dokumenti sedmega kongresa Zveze komunistov Slovenije in desetega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije ter uokvirjene z ustavo, zakonom o visokem šolstvu in zakonom o združenem delu. Gre za bitko, kar je v programu univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije še posebej poudarjeno, ki je ne bo moč skleniti v enem letu, ki ji bodo priprave na kongresno 1978. leto dale novih razsežnosti, da ne govorimo o pomembnih jubilejih, ki sovpadajo s tem letom: o štirideseti obletnici prihoda tovariša Tita na čelo partije in njegovem petinosemdesetem rojstnem dnevu pa o štirideseti obletnici dne, ko je bila v Čebinah ustanovljena Komunistična partija Slovenije.

Te bitke ne bo moč, o tem smo lahko prepričani, izbojevati brez dosledne in ostre politične akcije, ki jo mora krasiti revolucionarnost mladosti!

Vprašanje, kako bo univerzitetni konferenci Zveze komunistov Slovenije uspelo obširno začrtani delovni program v vseh njegovih, brez dvoma vsebinsko izjemno bogatih odtenkih, ki jih zaradi uokvirjenosti prostora ne utegnemo podrobneje predstaviti, ob samokritični ugotovitvi, nanizani v nadaljevanju zapisa, tudi uresničiti, namesto odgovora, žal, sledi zaskrbljenost. Da jo zabeležimo: »Zatrjevanje, da je večina študentov dejavno vključena v samoupravno življenje, bi pomenilo metanje peska v oči!« Da so tu šele na začetku, je pokazala tudi razprava o osnutku zakona o združenem delu, v katero je bila sicer vključena večina pedago-

Mladi in politična akcija

11. seji ljubljanske univerzitetne konference ZKS na rob

skih in uravni delavcev v visokošolskih, raziskovalnih ter drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih, ki jih povezuje univerzitetna sredina, »slaba, celo nezadovoljiva, pa je bila vključenost študentov, ki jih praktično ni bilo moč zbrati v večjem številu.«

Razmere, ki jih lahko ob ugotovitvi, da gre za prisotnost mladega človeka v eni izmed najbolj pomembnih družbenopolitičnih akcij minulega leta, ocenimo — milo rečeno — kot mlačnost, ki dokazuje, da današnje korenite spremembe celotnega družbenopolitičnega in družbenoekonomskega življenja v univerzitetni sredini vse prepočasno poganjajo svoje korenine. Pomeni to, da razumniški del naše mladine stoji na robu družbenih dogajanj in da je vse preveč prisoten pri razreševanju lastnih vprašanj ter vse premalo pri razreševanju družbenih problemov? Če je to res, tega danes ni več mogoče opravičevati kot odsev družbenih razmer iz časa liberalizma in stihije, niti z mnogimi prav gotovo še neurejenimi vprašanji, ki pogojujejo življenje in delo našega študenta, marveč to samo še enkrat potrjuje pravilnost zahteve po nemudni in ostri politični akciji v univerzitetni sredini, kar, s posebnim poudarkom na organizacijski, kadrovski in idejni krepitvi, načrtuje tudi delovni program univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije za tekoče leto.

Univerzitetna konferenca Zveze komunistov Slovenije in nič manj univerzitetna konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije pa sta organizaciji, ki nosita nelahko breme politične odgovornosti za uresničitev teh prizadevanj!

»Okviri so postavljeni,« je v pogovoru poudaril tovariš Iztok Winkler, sekretar univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije, »tri tisoč komunistov, kolikor šteje naša organizacija, pa zmogljivost, ki jo ob predpostavki, da bomo uspeli odstraniti vse slabosti« (tudi nalepko o nekaterih »komunistih po potrebi!«), »o katerih je bilo govora tako na deseti kot na enajsti seji univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije, ne gre podcenjevati!«

Dela in delavcev bo torej dovolj! Ob tem seveda ne gre pozabiti, da ne gre zgolj za aktiviranje tri tisoč članov zveze komunistov, kar je v delovnem programu univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije za leto 1977 morda le premalo poudarjeno, marveč za aktiviranje vseh dvajset tisoč članov, kolikor kaže statistika skupnega števila delavcev in študentov naše univerzitetne sredine. Le tako bo moč nadaljevati svetlo tradicijo študentskega gibanja, ki ga poznamo kot jedro revolucionarnosti iz vseh prelomnih obdobj naše zgodovine! Posebnih preprek za dosego tega cilja bi ne smelo biti, saj vemo, da so mladi željni akcije, tudi politične, gre le za pravilno usmerjanje že na sprejetem programu.

Prvo preverjanje uresničevanja začrtanega pa tudi ni več tako daleč, saj bo dvanaesta seja univerzitetne konference Zveze komunistov Slovenije že aprila, ko bo moč dobiti prve odgovore na vprašanje, koliko se besede še vedno razhajajo z dejanji.

MILENA ŠTRAJNAR

naslovljeno na tv 15 za mladino

Napisano na Bazi 100

...na Koroško!

Mislím, da je bilo 3. oktobra, ko sem odhajala na tako zeleno pot na Štajersko in Koroško. Pot na Štajersko je že skoraj vsak napravil. Zame pa je bila ta pot nekaj prav posebnega. Prvič sem potovala in to skupaj s tovariši, ki so vse kraje dobro poznali. Na vsakem koraku so mi pravili o borbah, ki so jih prav tam bili 1942. in 1943. leta. Ko sem prišla na Štajersko, sem si najprej ogledala osvobojeno ozemlje in obiskala nekatere enote. Toda tam se nisem predolgo zadrževala. Vleklo me je na Koroško.

Se danes mi je, kot bi bilo takrat. Prišli smo čez Olševo, mimo Svetega Jakoba in skozi dolino Koprivno. Pred nami se je vila delno razpadla lesena ograja. Na vsakih petdeset metrov je rasel iz zemlje bel kamen, na njem je bila letnica in velika črka J — Jugoslavija, na drugi stran pa tudi letnica in velika črka D — Deutschland.

Kakšne misli spreletavajo človeka, ki stoji tam vrh planin in misli na tista leta in čas, ko so odtrgali Koroško od druge Slovenije, ko so nas tako opeharili za vse naše nade. Pred nami se vije meja. Razdrta in trhla, nelep spomin na neleppe dni! Preskočili smo jo — vsi naenkrat. Ne, za nas ni pregraj in ne mej. Meja razpada in Koroška je danes naša. Naša!

Prav takrat, ko sem prišla tja, se je odpravljal kmet Mozgan v Železno Kaplo. Hoteli so ga izseliti, češ da se pri njem banditi največ zbirajo. Mozgan pa je po dogovoru s partizani sam odšel v Železno Kaplo in predal vse imetje partizanom. »Imejte vi, le Švabi ne bodo imeli mojega ničesar!« Polne staje ovac, goveđi, kleti, polne pridelkov, vse je dal partizanom ter se umaknil, da ga starega in betežnega ne bodo vlačili v internacijo. Ne samo on, taka je vsa Koroška. Pogovarjali smo se o vsem mogočem. Jaz pa sem neprestano cukala soseda za rokav: »Tovariš, kaj pa govorijo?« Smejali so se mi, da je že tako, da Korošcev zlepa ne razumeš. Posebno, če si prvič med njimi. Mehka duša je koroška duša. Kakor je lepa in mehka vsa Koroška. Včasih so nas zaprosili: »Zapojte nam pesem, slovensko pesem!« In ko smo zapeli, so se solzile oči poslušalcev. Prav kot molitev so prisostvovali petju s pravo pobožnostjo. Ponekod čiste slovensčine dobro ne razumejo, toda pesem, slovensko pesem, vsak razume. Pesem gre od srca do srca in vsakega navduši. Partizani to dobro vedo in kadar jim Korošice kuhajo koroške žganke, jim zapojejo in žganci so še bolj zabeljeni in koroški masovnik je tak, da bi »angeljčki jedli, če bi zobe imeli.«

Pod Peco sem obiskala 3. bataljon Koroškega odreda. V bataljonu so večinoma švabski dezertarji, a tudi ti že stari partizani. Pravijo, da je malo takih borcev, kot so Korošci, ki so prostovoljno prišli k partizanom. O tem bi se lahko vsi prepričali, če bi spoznali komandirja Tineta in njegove fante. Večina še sicer nosi klobuke in imajo municijo kar po žepih, našenejo pa Švabe tako, da

jih krogle komaj dohajajo. Bila sem prav s Tinetovo četo, ko smo imeli borbe na Jeklenovem vrhu, kamor so pririnjali Švabi. Nas je bilo okoli štirinajst, njih pa 250. Užgali smo, da je bilo veselje. Seveda smo se morali po nekaj urni borbi umakniti, toda padlo je štirinajst Švabov in bilo mnogo ranjenih, naših pa niti eden. 14-letni Matjažek, najmlajši partizan v bataljonu, je takrat prav videl, kako je pomerjeni padel. Matjažek je bil v partizanih deset mesecev in je vreden imena partizan. Takrat si je tovarišica Dragica priborila naslov »borka«; prav tako tudi tovarišica Urška.

Imela sem strašno smolo. Prav ko sem prišla po nasvete glede dela na Koroškem v Solčavo, so pridrli s Koroške Švabi. Pot nazaj na Koroško je bila zaprla. Sicer je bila res ofenziva, ki sem jo takrat doživela na Štajerskem, huda stvar, a tudi to pusti človeku tako dosti spominov. Ko so prišli Švabi v Solčavo, so jim naši naredili lep sprejem. V nekaj urah je bila cesta od Savinji vsa krvava in polna švabskih mrličev. Ker pa je sabotiral bacač in je bilo Švabov vedno več, smo se morali umakniti. Tam sem pravzaprav v hajko šele prišla.

Spomnim se, kako smo v visokem snegu hodili čez Veliko planino. Utrujeni, lačni in premraženi smo bili, en tovariš pa je bil celo bos in to v decembru! Snežni metež je bil, burja je tulila, da nisi videl pet metrov pred sabo. Iskali smo pastirske koče. Vsak trenutek je kdo vzkliknil: »Glejte, tamle so!« Vsi smo hiteli za njim, koč ni bilo. Povsod same čeri. Kdor je hodil kdaj po Veliki planini, bo vedel, kako lahko je tam zaiti, posebno pozimi. Tavaš in tavaš in se znajdeš na mestu, kjer si že bil. Tako smo taval dve, tri ure. Z nami je bil tovariš Učka, kot smo ga klicali, Anglež, ki je ušel od Nemcev in je bil že dve leti med slovenskimi partizani. On je edini poznal pot, pa jo je od utrujenosti tudi on zgrešil. Sli smo drug za drugim in se klicali, da se ne bi kdo v metežu izgubil. Naše kričanje pa je burja popolnoma prevpila. V največjem obupu pa je tovariš Učka nenaadoma zagledal obrise planinske koče. Tovariši, ki so bili popolnoma izčrpani, so bili v hipu dobri. Koča! Nikdar ne bom pozabila tistega dne. V planinski koči je bila specialna četa. Skoraj objemali smo tovariše, ko smo jih zagledali. Pomagali so nam slačiti zmrzle plašče, sezuti čevlje, skuhalo so nam čaja iz gorskega mahu. Tako mi je bilo, kot bi prišla domov. Takrat sem tako živo kot še nikoli občutila, kaj pomeni tovarštvo. Tega se bom najdlje spominjala. Težko je bilo, toda vse smo srečno pretolkli. Nekajkrat so nas napadli v hišah, skozi okna so užgali po nas, nešteto krat se je zgodilo, da smo padli v zasedo. Končno smo se vendarle prebili na Koroško. Prav za božične praznike sem bila spet tam. Po novem letu pa smo nekje med Belo in Železno Kaplo prekoricali cesto, nato še enkrat meje in v snegu, ki ga je bilo takrat ogromno, krenili na Gorenjsko.

Poti, ki so jih navadno naredili kurirji v petih urah, so bile v dva do tri metre visokem snegu, ki je zasipal vsako stopinjo sproti, še enkrat dalje. Kurir je seveda imel smuč, jaz pa nič. Ker je s smučmi lahko šlo hitreje, sem ostala zadaj. In potem sem vso dolgo pot — pet ur do javke — hodila sama. Od obupa so mi prihajale solze v oči. Pa sem le prišla! Na javki so me kurirji počakali in me celo pohvalili, da sem dosti naglo hodila. Potem sem z drugimi nadaljevala pot.

Mislím, da bi prav kurirjem najbolj pripadala odlikovanja! Kurirji mnogo žrtvujejo!

Samo enkrat sem šla tisto pot, oni pa morajo dnevno v snegu in mrazu hoditi na javke. Kurirji so res junaki!

VIDA BREST

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Spoznala sem naš stoletni boj

»Nacionalni in socialni programi pri Slovencih« je naslov razstave, ki sem si jo ogledala v mariborskem salonu Rotovž

V drugi polovici januarja je arhiv SR Slovenije v počastitev 30-letnice zmage revolucije in osvoboditve ter 30-letnice svojega delovanja v svobodi v mariborskem razstavnem salonu Rotovž prikazal zanimivo razstavo »Nacionalni in socialni programi pri Slovencih«.

Razstavljene so številne fotografije, izrezki iz časopisov, izvirni zapisi in druge ilustracije, kar daje jasno podobo težavnega in nepretrganega boja Slovencev za svoj obstoj, pravice in podvig.

V prvem delu so prikazana zanosna prizadevanja za utrjevanje slovenske narodnostne zavesti v revolucionarnem letu 1848 in oris Zedinjene Slovenije, ki ga je začrtalo dunajsko društvo Slovencev. V drugem prostoru je predstavljeno obdobje imperialističnega pritiska do konca prve svetovne vojne. Tedaj se je odvijal trd boj za socialne in kul-

turne pravice Slovencev, prebujala pa se je že tudi zavest o skupni državi jugoslovanskih narodov. Na trobarvnem praporu je zapisano: »Nikdar sovražnikov štel ni Slovenec, hotel je smrt ali zmago. Naprej slovenski Jug, Evropa nej razumiti se vadi slovenskiga junaštva glas! Hrast se omaja in hrieb, zvestoba Slovincu ne gane...« Kako zanosno zvane te besede! Takrat so se množično borili za uvažanje slovenskega jezika v šole in urade. Kje so že tisti časi! Kako daleč za nami so vsi ti napor! Pa vendar ne... V naši manjšini v Italiji si še pred kratkim niso bili na jasnem, ali je kazniva uporaba slovenščine v uradnih ustanovah. Spominimo se samo, kako je onstran Karavank! V lanskim novembrskih dneh smo bili priča uspelemu bojkotu Slovencev, ki so jih Avstrijci hoteli tako sramotno prešteti. In pred kratkim so na prozorno zvit način zaprli Slovence Fi-

lipa Warascha...! Slovencev uničiti pa jim nikoli ni in ne bo uspelo!

Seveda: Močna je volja naših ljudi in globoko razvita je njih zavest!

Temu sledi na razstavi obdobje vse do leta 1941, ko smo morali trpeti diktaturo, dokler se z množično odklonitvijo pristopa k trojnemu paktu ni začelo najbolj krvavo, hkrati pa zmagovito obdobje slovenske narodnostne in socialno revolucionarne preobrazbe z uresničitvijo slovenske državnosti.

Slovenska socialno demokratična stranka je izdajala svoje glasilo Rdeči prapor. Med prvimi je začela politični boj za socialno osvoboditev, ki je prikazan prek strani njenega glasila. Tovariš Edvard Kardelj je leta 1957 o tem zapisal: »Slovenska socialna demokratična stranka je prva med slovenskimi političnimi strankami, ki je na narodno vprašanje začela gledati kot sestavni del boja za demokracijo, kot na vprašanje, ki ga je mogoče rešiti le z bojem širokih ljudskih množic...«

Koliko krvi je bilo prelito za našo jugoslovansko republiko, za naše današnje lepo življenje! Da, stoletje je trajala bitka, le da je med zadnjo vojno bila najtežja, saj je zahtevala več kakor 1.700.000 žrtev! Pomembno vlogo v tem boju je odigral tudi pisatelj Ivan Cankar. »Naš edini cilj je, da dosežemo svojo, jugoslovansko republiko; Avstrijo pa pustimo v njenem lastnem dreku!« je zanosno spregovoril že 12. aprila 1913, in zaradi teh besed so ga avstrijske oblasti še kako preganjale! Kako ne, ko pa so pod streli padali nedolžni ljudje že samo zato, če so glasno dejali, da so Slovenci, Jugoslovani! Tako je izgubil življenje tudi mlad radgonaški uradnik Melihen, žrtve pa so padle že v judenburškem uporu: Tone Hafner in Boštjan Olip.

Vse to sem videla in razmišljala na razstavi, v tišini ob bledeh slikah in porumenelih dokumentih, ki pretresljivo in bogato izpovedujejo trpljenje in težaški boj našega majhnega, trdnega naroda. Res nas ni veliko, a vendar nas nikoli niso mogli uničiti in tudi prešteti ne...

Všeč mi je bila razstava, zame je bila prav globoko doživetje. Mnogo sem se naučila, približal se mi je boj in vse trpljenje, pa tako znam današnjo svobodo še bolj ceniti... In še ponosnejša sem, da sem Slovenka, Jugoslovanka!

Ob koncu pa še samo to:
Zakaj so na razstavo zahajali predvsem starejši ljudje, mladine pa je bilo tako malo?!

LUCKA LEŠNIK

MATEJA FRIC

Spomin na vojne dni

Teta mi je povedala, da je pogumni partizan Muhičev Lojz, kakor so ga klicali, žrtvoval svoje življenje v nekem boju na Koroškem

Spomini na vojne dni so še vedno živi, saj so bili ti časi preveč kruti in krvavi, da bi jih človek lahko pozabil.

Teta Minka mi je ondan povedala tole resnično zgodbo:

»Leta 1944 se je v našo hišo zatekel domačin Muhičev Lojz, ki je bil na terenu s posebno nalogo. Zaradi bolehnosti se je nekaj časa pomudil pri nas, da bi si vsaj malo opomogel. Ponoči je spal v sobi, čez dan pa se je zaradi pogostih obhodov nemške policije umaknil v hlev ali v gozdiček za hišo.

Nekega dne, bilo je okrog poldne, je prihajala po poti, ki je vodila k naši domačiji, skupina nemških policistov. Hitro sem opozorila našega partizana, da prihajajo Nemci. Pobral je svoje stvari in zbežal v gozdiček za potokom.

Medtem so tujci že stopili v hišo. Po dva in dva sta začela preiskovati hišne prostore. Vse domače so strpali v en prostor, le jaz sem se smela gibati po hiši, ker sem držala v naročju najmlajšega bratca, tvojega očka, ki je kot nalašč zelo sitnaril. Ko sem ga prenašala iz prostora v prostor, sem na klopi za pečjo zagledala partizanovo titovko. V žilah mi je kri dobredno zastala. Pa sem se hitro znašla. Pograbila sem titovko in jo stlačila v nedrja. Na srečo sem opazila, da policaji preisku-

jejo tudi moje domače. Kapo s peterokrako zvezdo sem neopazno vrgla v zakurjeno peč.

Po dolgem in mučnem zasliševanju so sovražniki odšli praznih rok. Danes vem, da sem s svojim prisebnim dejanjem rešila partizana, svoje domače in tudi sebe. Če bi Nemci našli titovko, bi nas neusmiljeno kaznovali.

Teta mi je povedala, da je pogumni partizan Muhičev Lojz, kakor so ga klicali, žrtvoval svoje življenje v nekem boju na Koroškem. Ker je njegovo ime vklesano na spomeniku pred Osnovno šolo Franca Belšaka v Gorišnici, se večkrat spominam na zgodbo, ki jo je spletel vojni čas.

V osnovni šoli Katje Rupena

Ob KONCU PRVEGA POLLETJA — Že drugo šolsko leto učenci prvih razredov osnovnih šol ob polletju ne dobijo spričeval, zato pa povabijo v šole starše in jim pokažejo, kaj so se naučili. Tako so naredili tudi pionirji in pionirke prvega a in prvega b razreda novomeške osnovne šole, ki nosi ime Katje Rupena. Naučili pa so se marsikaj — tudi to, kako se ljubi domovino in kaj morajo storiti, da bi bila ta domovina srečna.

Foto in tekst: ANICA SMOLE

V SPOMIN DJEMALU BIJEDIČU — Učenci osnovnih šol Novega mesta so z žalnimi svečanostmi in spoznavanjem bogatega življenja tovariša Džemala Bijedića počastili spomin na tragično preminulega predsednika Zveznega izvršnega sveta ter se tako zljili v reke žalujočih Jugoslovancev.

Foto in tekst: MIRA SUČEVIČ

Dan šole

Ceprav je od štirindvajsetega decembra, ko v Osnovni šoli Nade Čilenšek iz Griž praznujemo dan šole, minilo že kar precej časa, vam bi rada povedala tole:

To je dan, ko se spominjamo padle partizanke Nade Čilenšek, ki je odšla k partizanom, ko še ni dopolnila šestnajst let. Vedno ga slovesno praznujemo, lani pa je bilo to praznovanje še posebno slovesno, saj smo hkrati počastili petintrideseto obletnico Jugoslovanske ljudske armade.

Tako so prvi del programa imeli pionirji, iz petega razreda so pripravili igrice o šoli, tam buraši so zaigrali nekaj pesmic, zbor je zapel nekaj pesmic, štirje pionirji so nesli šopek k spomeniku Žrtvam, drugi pa venec na grob Nade Čilenšek.

Kakor vidite, na naši šoli razvijamo in negujemo tradicije narodnoosvobodilnega boja.

MIRA RAMŠAK

kramljanje

Tanja Šilih iz Dobrunj nam je takole pisala:

»Sem učenka drugega letnika gimnazije Poljane. Pri slovenskem jeziku sem dobila nalogo, da moram napisati referat o taborišču Majdanek. Na razpolago imam le prospekt o tem zloglasnem taborišču, ki pa je napisan v ruščini. Zato sem se po pogovoru z očetom odločila, da se obrnem na vaše uredništvo in prosim, če bi mi povedali, v katerih knjigah kaj piše o tem taborišču oziroma, če razpolagate s tem gradivom, da mi ga pošljete. Verjemite mi, da ga bom vrnila takšnega, kakršnega bom dobila.«

Lahko ti naštujemo le nekaj osnovnih podatkov o tem taborišču:

Majdanek, koncentracijsko taborišče, leži dva kilometra vzhodno od poljskega mesta Lublin. V taborišču, ki je merilo petindvajset kvadratnih kilometrov, je vodilo več železniških tirov. Na ta način so lažje dovažali žrtve, kajti v Majdaneku so od ustanovitve taborišča leta 1940 do konca vojne nacisti s plinom zadušili in pobili en milijon petsto tisoč žrtev! Največ je bilo Poljakov, Rusov, Židov in tudi jetnikov iz drugih zasedenih držav. Majdanek, čeprav o njemu pravzaprav bolj malo slišimo, je bilo pravo organizirano taborišče smrti, namenjeno neposrednemu pobijanju mož, žensk in otrok, ki jih je nacizem sklenil uničiti. Posebna navodila za razširitev taborišča in povečanje kapacitet zaplinjevanja žrtev je dal sam Himmler, ki je taborišče Majdanek poleti leta 1943 tudi obiskal.

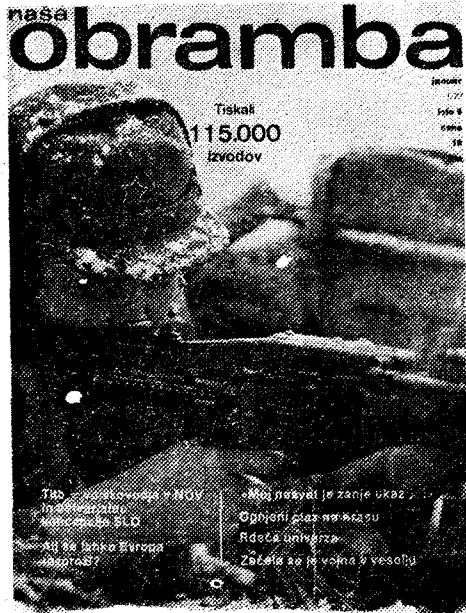
Svetujemo ti, draga Tanja, da prebereš tudi članek Ande Jelinič-Andolšek »Lublin-Majdanek«, ki je objavljen na štiristošestindvajseti strani knjige »Ravensbrück« ter se morda oglasiš v Institutu za delavsko gibanje v Ljubljani, kjer ti bo s še bolj točnimi podatki lahko postregel dr. Tone Ferenc, ki je o taboriščih na Poljskem in tudi o taborišču v Majdaneku veliko pisal.

In še prošnja: Ko bo referat o Majdaneku napisan, pa nam ga pošlji, saj na mladinskih straneh našega časnika o medvojnih taboriščih vse premalo pišemo.

Lepo pozdravljeni!

Milena

besede in dejanja

Izjemen uspeh Naše obrambe

Z letošnjo januarsko številko je slovenska revija Naša obramba zabeležila izjemen uspeh: Izšla je v nakladi 115.000 izvodov in na 96 straneh in je tako — ob ceni 10 din za izvod — brez dvoma postala v slovenskih okvirih najbolj razširjena in glede na obseg tudi najcenejša revija, kot publikacija z obrambnozgojnegga področja pa nima primere ne v Jugoslaviji ne kje drugje v Evropi! To je Naša obramba dosegla s široko vsebinsko zasnovo, ki zadovolji praktično slehernega udeleženca v pripravah na splošno ljudsko obrambo, prispeva k njegovemu splošnemu vojaškemu usposabljanju, predvsem pa k idejnopolitičnemu izobraževanju. Ze bežen pregled vsebine pove, da je v njej branja resnično za vsakogar, tako da se je Naša obramba že približala točki, ko ji bomo lahko rekli družinska revija za vprašanja splošne ljudske obrambe, družbene samozaščite in varnosti.

TV 15 — 3. 2. 1977

Nadurne milijarde

Ce bi v naši državi ukinili nadurno delo, bi po nepopolnih podatkih lahko zaposlili okrog 40.000 delavcev. Na republiškem sekretariatu za delo SR Slovenije pravijo, da je bilo v prvih devetih mesecih minulega leta v naši republiki za nadurno delo izplačanih 1,8 milijarde dinarjev, do konca leta pa se je številka gotovo še za četrtno zvečala. V Srbiji je leta 1975 delalo nadure več kot milijon zaposlenih delavcev, lani pa še nekaj več. Po neki oceni bi lahko v tej republiki takoj zaposlili 15.000 delavcev, če bi ukinili nadurno delo. To delo često opravljajo tam, kjer je potrebno, obenem pa tudi tam, kjer bi ga lahko opravljali na novo zaposleni delavci. Podobno je tudi v drugih republikah.

7 D — 13. 1. 1977

Džemal Bijedić: »Kjer so prijatelji — tam je tudi dom!«

Džemal Bijedić je gradil mostove prijateljstva na svoj poseben način.

Potoval sem z njim na turneji po Aziji...

V prekrasnem, živopisnem zalivu na obali Južnega morja, je iz njega, v trenutku premora, spregovorila nostalgija za mirnimi, spokojnimi dnevi. Ko je s hotelske terase gledal neponovljiv prizor zahajanja sonca, se je obrnil h go-

stitelju, Fan Vam Dongu, z naslednjimi besedami:

»Kako lepo bi bilo tu imeti hišico, sedeti in ribariti, sanjariti.«

Potem se je zdrnil, zamahnil z roko in ob svojem, vsem nam dobro znanim nasmehom, rekel:

»Kaj to govorim, kakšna hiša! Kjer so prijatelji — tam je tudi dom!«

NIN — 23. I. 1977

»Mislim, da naši ljudje niso nedelavni, prej bi rekel, da niso dovolj zaposleni!«

Ljudje, ki se bavijo z izračunavanjem produktivnosti, so prišli do zaključka, da dela Jugoslovani na leto efektivno vsega 194 delovnih dni... »Mislim, da naši ljudje niso nedelavni, prej bi rekel, da niso dovolj zaposleni!« je pred kratkim na zboru Zveze inženirjev in tehnikov dejal Mika Spiljak, predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije. O tem govori tudi dejstvo, da veliko ljudi dela zunaj rednega delovnega odnosa. Od 5 milijonov zaposlenih, skoraj 3 milijone dela honorarno. Problem je, najprej, v organizaciji dela.

MLADOST — 7. 1. 1977

Komunisti še prepričujejo sami sebe

»Mi še nismo dovolj pripravljeni, da se direktno soočimo s političnim in idejnim razmišljanjem, ki niso vedno takšna, kakršna pričakujemo. Mnogo je lažje prepričevati že prepričane in mi smo navajeni, da drug drugemu pripo-

Stane Dolanc

vedujemo zgodbe, naslednji dan gremo v socialistično zvezo, kjer je spet polovico istega poslušalstva, pojutrišnjem spet v sindikat pa v zvezo borcev in tako naprej.

Ne smemo se slepiti, da je to dobro. Nekateri celo rečejo, da je to odlično, češ, saj so to vsi komunisti. Toda, ta dežela ima več kot 21 milijonov prebivalcev, a komunistov je samo milijon in pol. Mi moramo v socialistično zvezo in v sindikat pritegniti nekomuniste, ljudi, ki žele graditi ta socializem in v njih moramo imeti polno zupanje. Ustvariti moramo prepričanje, da so tej družbi ne le potrebni, marveč, da so odgovorni tudi za razvoj te družbe. Ko bodo ti ljudje občutili to odgovornost, bodo šli z dušo in s srcem z nami. Na ta način bomo dosegli prisotnost med množicami, stalni politični dialog in politično življenje v bazi naše družbe,« je rekel Stane Dolanc na seji mestne konference Zveze komunistov Zagreb.

DUGA — 22. 1. 1977

Adolf Pušnik

(3)

NASTANEK IN RAZVOJ STALINIZMA

S takšno politiko bi bila nedvomno ustvarjena zdrava podlaga za dolgoročni organski razvoj kmetijstva na bazi sodobne agrotehnike in socialističnih produkcijskih odnosov. Toda Stalin je bil drugačnega mnenja! Trdil je, da so bili kulakivleposestniki, in kmetije osnovna protirevolucionarna sila (za kulake je bilo to točno, za večino kmetov ne), zato da jih je treba likvidirati kot socialni in politični sloj. Januarja 1930. leta je CK partije objavil odlok o prisilni kolektivizaciji, s katerim so bili točno določeni roki za njegovo izvedbo po republikah. Pet let pozneje je bilo uradno objavljeno, da je kolektivizacija zaključena ter da je bilo razlaščenih 5,5 milijona kulakov. Ker je Lenin pisal, da je bilo v Rusiji največ en milijon veleposestnikov, je torej očitno, da so razlastili tudi večino kmetov in jih tako postavili v položaj najemnega delavca — toda brez možnosti zaposlitve. Njihov samoohranbeni ukrep pa je bil v tem, da so v procesu agrarne stalinizacije poklali več kot polovico živinskega fonda, kar je bilo naknadno uradno objavljeno šele 1940. leta. Ker so neposredni kmetijski proizvajalci razpolagali s komajda petino svojega dohodka je očitno, da je stalinistična agrarna politika realizirala proces dokončne odtujitve dela in dohodka tudi v kmetijstvu. To je bil izredno intenziven in s pomočjo enot NKVD nasilen postopek preobrazbe leninistične v stalinistično državno kapitalistično politiko oziroma odnose.

Ruska hegemonija in nacionalno vprašanje

Leninistično politiko do neruskih narodov in narodnosti, le-teh je bilo okrog 130, je prevečala izredna pozornost in odgovornost za njihovo popolno in vsestransko svobodo in avtonomijo. Znano je, s kakšno strastno brezobzirnostjo se je Lenin boril proti slehernemu poizkusu po velikoruski hegemoniji in opozarjal na usodne ter nepopravljive posledice kakršnegakoli narodnostnega zatiranja in zaslužnjevanja. Toda stalinistična politična filozofija, politika in praksa, je bila povsem nasprotna. Velikoruski nacionalizem je bil proglašen in ustoličen za vladajočo ter nedotakljivo ideologijo. V obdobju tridesetih let so bili ukinje-

ni vsi učbeniki na osnovi latinskega jezika ter uvedeni enotni, v ruski cirilici. Istočasno je potekal proces optimalne rusifikacije partije, v kateri so večino vodilnih funkcij zasedli ruski komunisti.

Dne 28. junija 1946. leta je uradno partijsko glasilo »Pravda« objavila zakon o ukinitvi dveh republik — Čečensko-Inguške in republike krimskih Tatarov. To je bil globok in usoden proces etnocida (uničevanja etnoloških prvin) neruskih narodov in narodnosti. Na milijone ljudi so preseljevali v delovno-koncentracijska taborišča v Sibirijo in izvajali nasilno asimilacijo ter poveljevali vlogo Rusov kot »vodilnega naroda«. Carska osvajanja so v propagandnih sredstvih — filmih, knjigah, tisku, gledališčih, poeziji idr. predstavili v tako neomadeževani in pozitivni podobi, da jih tudi caristični režim ne bi mogel bolje.

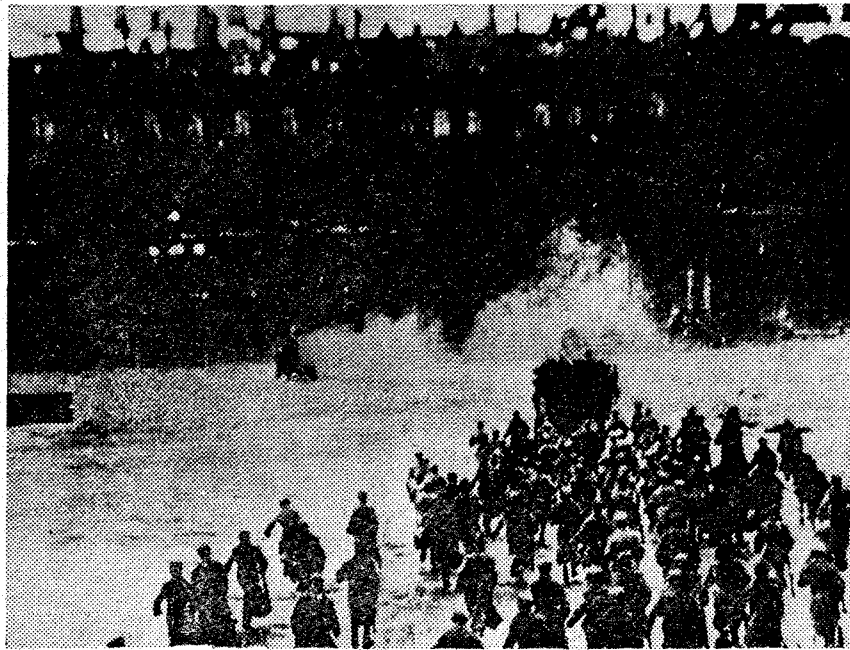
Znani partijski ideolog in publicist Zaslavski je 1. januarja 1949. leta v »Literaturni gazetki« trdil, da je ruski jezik postal svetovni jezik socializma, z utemeljitvijo, da je pač SZ središče svetovnega socializma in da mora le-ta imeti enoten jezik.

Zgodovinarji so dobili nalogo, da strogo poučijo slehernega upornika iz svojih vrst, ki bi poskušal prikazati upore neruskih narodov proti carističnemu režimu kot napredne in svobodoljubne. Nasprotno! Kakršnikoli nacionalni občutki so bili vnaprej in brezprizivno označeni kot reakcionarni in protisocialistični z vsemi posledicami za njihove nosilce, kot v posmeh znani »Deklaraciji o pravicah narodov Rusije«. Le-to je objavila sovjetska vlada dne 16. novembra 1917. leta v Petrogradu in govori o enakopravnosti vseh narodov in narodnosti SZ.

Obračun z revolucijo

Ko je Stalin uspešno preusmeril pridobitve Oktobra na tirnice državnokapitalističnega razvoja in totalitarističnega političnega sistema in odnosov, je začel pospešeno odstranjevati najboljše kadre in borce iz Oktobrske revolucije. Znana nemška revolucionarka Roza Luxemburg je zapisala, da »revolucija žre svoje lastne otroke«. Toda v primeru SZ in še nekaterih drugih ne gre za to, temveč za protirevolucijo, ki požira revolucionarje, leniniste.

Se nadaljuje

Napad na Zimski dvorec v Leningradu

TV 15

•TV-15• Izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelček »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana telefon 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK
• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, LEOPOLD VERBOVSEK, MILAN VOGEL
• Tehnični urednik: SINE KOVIČ
• Tajnica uredništva: MARA OKORN
• Telefon uredništva: 327-780
Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

• Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana
• Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

• Tisk in klišejl: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35